

„Istarska Rijec“

Izlaz svakog četvrtka uveče. Svakog drugog četvrtka donosa ličnani priloz, „Mladi Istarinac“. Izlazista za uzemstvo iznaša 15— lita na godinu, a za izmeststvo 25— lita. Uredništvo i uprava lista: Trst (Trieste) - Via S. Francesco d'Assisi 204. Telefon: 11-57

ISTARSKA RIJEČ

Tjednik za pouku, gospodarstvo i politiku Istarskog naroda.

„Slugom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari.“ - Narodna poslovica.

Glagoli stoje 4 lita

za svaki centimetar visine u štampi jednog stupca. Za više kratko crvjenite daje se zmanjnost popust prema pogodbi. Placa se i utižuje u Trstu. Dopis se šalju uređništvo, a novac upravi. Nepravilna se pizma ne primaju, a rukopisi se ne vraćaju ni u kojem slučaju.

USKRS

U pjesmi, „Veliki Petak“, što je niže donosimo bolno odjekuju stihovi:

Ne vidi brata, ne vidi druga,
Tek stranca čuje, gdje mu se ruga:
„Uskrs će biti — evo ga, gle!
Svima će biti, al' tebi ne!“

Cijela je pjesma očajna, i svršetak joj je takav. Namijenjena nije nama, istarskim Jugoslovenima, već drugim podjarmljenima...

A kako i mi, ni dužni ni krivi, ispijamo čašu gorke sudbine, i kako i mi ispijamo muku ropске gorčine — to se našim ožalošćenim dušama čini kao da je ispijavana za nas...

Muka naše ropске gorčine!
Iznijeli smo je već do sada toliko puta... Kad smo prije godinu ili dvije neke naše patnje zbilili u nekoliko redaka — i to baš prigodom uskrsnih blagdana — doživjeli smo, da su one naše relike rimske novine iznijele u točnom prevodu i sasule na nas kišu psotavaka, kao da smo tobože pretrpjivali.

Danas doživljujemo obratno. Doživljujemo, da neki italijanski listovi iznose drugim riječima ono, što smo mi već u tolikim zgodama učinili... Iznose i odsuduju...

Nego sva je prilika, da će njihov glas kao i onaj naš ostati glas, što vapi u pustinju... Posljednji razredi u našim školama ukinit će se do kraja, naš će se jezik izbaciti i iz onih crkvi, gdje je još danas u uporabi, ludi i besmislena hajka na sve, što je narodno naše, proslijedit će se i naš će narod i nadalje ostati kao na križu razapet.

Ostati će razapet i sa svog mučnog križa gledat svoju tešku pogibiju, gledat će Pilata, kako sebi peru ruke i brojit će iskarijotske poljupce.

I bit će, da će u tim crnim momentima kadgod i u njemu samomu klonuti srce i da će i on da usklikne:

Uskrs će biti — evo ga, gle!
Svima će biti, al' meni — ne!

No to ne će potrajati dugo. Ubogi patnik doći će opet k sebi i skuplat će snagu i sve sile svoje, da se odzdrži, da ostane živ. I prozlet će ga uvjerenje, da on poginut ne može i ne će.

To već danas, evo!, priznavaju i sami Italijani u nekim svojim novinama. Oni otvoreno vele, da će sva nasilja, svi progoni, sva ova hajka na slavenstvo ove naše zemlje imati sasvim protivni učinak.

A to mu poručuju i oni, kojima je ona pjesma „Veliki Petak“ i namijenjena bila i koji su već bili gotovo sasvim očajali. No došao je za njih dan, kad su mogli iz svega grla da zapjevaju:

I gledam: eto, iz te pare krvave
Hrist ide; na vrh on se golem popeo
I pustom mnoštvu, što je preda njim gručo
Hljeb mira lomi, dijeli jedno sjemenje
Za ljepše berbe i za žetve slavljenje.
A sunce plamsa u visini. Njisu se
Sve zelen-gane jela stoljetnih,
I gme rijeke ispod nogu Njegovih,
I orli kriče iznad glave Njegovne,
I stoji jeka po svojoj zemlji spasenoj
Visoko na visinama,
Duboko u nizinama:
Hozana, sine Davidov!
Hozana, rode moj!

Veliki petak

Strašan je danak — i dršće svijet...
Bog je na krstu razapet...

Oh, da podrži ovako dugo,
Kad pakao širi nad svijetom vlast.
Kad crna misao ne vidi drugo,
Već samo gorko izdiše spas —
Grebna bi strava utrlja svijet...
Bog... pa na krstu razapet!...

A kako j' tamo, kako je braći,
Gdje ovakvi traje vijekovima dan,
Gdje s' cio narod ne može maći —
Ta sam je na krstu prikovan!

Ispija čašu gorke sudbine
Neduga svog,
Ispija muku ropске gorčine —
A nije Bog!

Sa krsta gleda zlotvorke skotske,
Poljupce broji iskarijotske —
Oh ljute muke!
Gleda Pilate, gdje peru ruke.

Pod teškim križem...

Veliki Učitelj i nenatkriljivi Propovjednik pravde i mira bio je šiban i mučen od onog naroda, za kojeg je sve dao i žrtvovao. Ona ista svjetlina, koja Isusu pri njegovom svečanom ulasku u Jerusolim prošire put granjem i cvijećem, nekoliko dana kasnije zahtjeva od suca, da ga propne. I kad je Pilat, pod pritiskom nezahvalnog židovskog naroda, izrečao osudu nad velikim i nevinim Pravednikom, povedoše vojnici Isusa na Kalvariju, brdo kraj Jerusolima, gdje je bio i raspet. Metnuše mu teški križ na rame. Uzvišeni je Mesija nosio sam svoj križ i tri puta pod njim pao...

Kao što je najveći prijatelj i zaštitnik potlačenih i preziranih morao da na Golgolti nosi svoj križ, na koji je radi svojeg djelovanja za najviše ideale čovječanstva, bio i propet, — tako i svi borci za ljudsku pravdu moraju da nose svoj križ stradanja i proganjanja. I naši neustrašivi vođe nose sa čitavim svojim golurkim narodom svoj preteški križ. Naše pleme u ovim krajevima ljuto stenje pod svojim teškim križem, jer je put na njegovu Kalvariju dalek i posut samim trnjem. I kano što su mučitelji silom poskidali sa Isusa haljine njegove, te ih izmedju sebe porazdijelise, — tako i nama nasilnici oduzeše naše duševno ruho, sve što imadomo. Ništa nam ne ostavi crna ruka neprijatelja naših, goli i bosi, vapijemo za otežim nam hramo žuđi prosvijete, — gladni i žedni! Žudimo za usahlim izvorima naše kulture, mi smo već izmučeni od prečestih i nečovječnih udara, — ali naša kalvarija nije još dovršena.

Korizma je kao priprava za Uskrsnuće Gospodinovo, doba žalosti i pokore, te su osobito tužni posljednji dani Velikog tjedna. — Ali naš narod obuzimlje dvojaka žalost, jer on imade svoju crkvenu i narodnu korizmu. Ova mu potonja već dugo i dugo traje, uzalud čeka on na svoje nacionalno

uskrsnuće i samoosvojenje. Davno je već u našim selima utihla svaka radost, grobna tišina vlada svuda naokolo, tužna nas tjeskoba tišti, jer eto osviće nam već sedmi Uskrs, a mi još uvijek uzalud očekujemo, da nam vlastodršci ponude maslinovu granticu mira.

Uskrs je veliki dan ljubavi, mira i utjehe. Mir i ljubav vlada, a vladat će i za ovih uskrsnih blagdana u našim srcima, jer Slaven ne može i ne zna da mrzi. No mira ne će i ne mogu da imaju oni, koji su kravi progona i mukama našeg nevinog naroda. Uskrogudna i zagrižena njihova narav ne dopušta im, da se povedu za Kristom, koji nosi mir i sije ljubav. Do usju i razuma naših novih gospodara ne će ni ovih dana doprijeti tužaljke Jeremije proroka, koje opisuju pustoš, pruzrokovanu grijesima židovskog naroda, — jer oni i ne osjećaju svojih prestupaka, počinjenih nad našim patničkim žijvljem.

Dok se čitav naš rod sa svojim pobornicima na čelu proganja i osudjuje samo zato, što brani svoje narodno poštenje i svoja čovječanska prava, — dotle se rulja raznih Baraba slobodno naokolo šeće, jer je svakome dopušteno, da čini sve ono, čime se mogu rastići naši izmučeni redovi.

Uskrsnuće je Isukrstovo pobjeda nad duševnom tamom i smrću. I kano što mi vjerujemo u ovo Uskrsnuće, tako isto vjerujemo, da će i našem narodu osvanuti dan svjetla i mira, koji će razbiti one nekulturne lance, kojima je naše pleme sputano i potisnuto u ropstvo tame i nazadovanja. Tada će i biti konac naše Golgoti. A dok se to ne zbude, naš će narod samopriježno pod teškim križem nastaviti borbu za svoje svete pravice, — znajući da za njega nema jošte na svijetu pravde — ponavljajući one Isusove riječi na križu:

„Eli! Eli! lama sabaktani?“
Bože moj! Bože moj! zašto si me ostavio?

Prilike čine čovjeka

Mnogo se puta čuje u životu poslovica: „kakav otac, takav sin“ — areci mi, s kim se družiš, kazat ću ti kakav si“. Ove se rečenice izgovaraju ponajviše smješčeni ustiju, onako iz običaja, ne shvaćajući njihovu duboko značenje. Ali ako ih malo promotrimo u njihovoj suštini, razabrat ćemo, da su one produkt ljudskog iskustva, naime primjeri iz života potvrdili su i još uvijek potvrđuju značenje ovih dvih rečenica, tako da su one postale prava prirodna pravila. Ali treba ih svakako shvatiti u širem smislu, a ne doslovce.

Na čovjeka dakle djeluje u njegovoj mladosti uzgoj, koji prima od oca, majke, obitelji, takorekuc, u kojoj živi. Kad poodraste njegov se djelokrug širi, te na njega djeluje u prvom redu škola pa društvo i prilike, u kojima se nalazi. Ako čovjek živi među dobrim i poštenim ljudima, postat će i on dobar i pošten; ako živi među nevaljanjima, postat će i on nevaljanac.

E kad je tome tako, što da radimo? — Treba da roditelji paze sami na sebe, a osobito na svoju djecu ili, uopće rečeno, treba da stariji paze na sebe i na mladije.

Za djecu iza roditeljske kuće prvi uzgajatelj je učitelj; u školi trebalo bi da dijete dobije onu izobrazbu, što mu je roditelj uvijek ne mogu dati; učitelj je drugi otac. Ali u smo mi našlozlo najteže pogodjeni. Ta otmilju nam se škole sa materinjskim jezikom, a daju nam se u onom jeziku, kojega naša djeca ne razume. Dali može biti tu učitelj drugi otac? — Tužna naša djeca, kako mogu da se snajdu u ovakim školama?! — Zašto se kaže, da je učitelj drugi otac? Zato, jer on nastavlja rad roditeljski. Nastavlja uzgoj na način oca i majke onim slatkim riječima, koje je dijete prvi put čulo i naučilo od svoje mame, tako da djetetu omili i učitelj i škola. Dali može to da čini učitelj, koji

ne pozna jezika djece, a djeca jezik učitelja? Nikako ne! Zamislite samo, kako djeluju ovakve prilike na našu djecu. Niti će naučit jezika, niti će naučiti ono, što bi morali u školi da nauče. Zato sveta nam je dužnost da se trismo, da naša djeca nauče kod kuće, ono što ne mogu u školi da nauče uslijed nepoznavanja jezika.

Ali prilike, u kojima se čovjek nadje, djeluju i na one, koji su već svršili školu t. j. u starije. Oni, koji trate svoje vrijeme u društvu, gdje se kune, gdje se razbija, gdje se pije, počet će i oni tako raditi. Koji polazi nemoralne plesove ne može da se drugom nauči, već nemoralnu životu itd. Isto treba tu da radimo? — Treba da osniva društva, kulturna i prosvjetna društva, čitaonice pa razna potporna društva itd., a ako ih imamo, tad treba da se u takva društva učlanimo. Čovjek, koji se nadje u takvim društvenim prilikama, ne može da se pokvari, kad već same takve prilike nemaju slaboga u sebi. U takvim društvima nadje čovjek i pouka i zabave. Takva su društva potrebna da se održimo na pravom putu, eđa ne zabasamo strampuhticom. Ali i u tom pogledu, kao i u pogledu škola, stojimo loše, jer su mnoga takva društva, koja smo imali, poništena ili nam se priječii da nova osnivamo. Kako treba u pogledu škola da mi djeci pomozemo; ovdje treba da sami sebe pomognemo. Kad u istinu ne možemo biti, treba da barem pomisljamo, da smo članovi od gore napomenutih društava t. j. treba da se vladamo i da izbjegavamo ono, što se kosi sa njime. Tako ćemo izbjeći svim onim prilikama, koje bi mogle da nam otmilju na nas, i uzdržati se na onom stupnju, na kojem može da bude pošten i moralan čovjek, te tako biti na korist svojem, a na čast tudjem narodu.

Procvatu i napretku jednog naroda idu u prilog u prvom redu čršt obiteljski uređaji, dobre škole te kulturna i prosvjetna društva. Kojem narodu ovo fali, fali mu onda temelj na kome ima da zida svoje blagostanje. Ali ovo troje i obiteljski život i škole i društva treba da su prožeta duhom moralna, pravednosti i istine, jer samo tada su izvoci srce i narodnog blagostanja; nisu li takva, onda su ponor, u koji dotični narod sve više i više propada.

USKRSNUĆE

Sunce je počelo da nas jače grjeje. Priroda se naglo budi iza dugog zimskog sna. Ljudi iskorisćuju svaki časak, eđa još za vrijeme zauru, zakopaju, posade i posjuplice se svojim skladnim pjesmama vesele lijepim, toplim danima. Čovjeku duša lakše živi, pa makar imao pune ruke posla. Nalazimo se u doba velikih uskrsnih ili vazmenih praznika. Cijeli kršćanski svijet slavi na najsvetaniji način tu veliku Istinu, to — Uskrsnuće.

Uskrsnuće je Onaj, koji je toliko nepraveda pretrpio. Naš Spasitelj trpio je mirno i hladno. Čim su ga Njegovi neprijatelji više mučili i bičevali, tim ustrajnit i neiscrpiviji je bio u ispovijedanju Istine i Pravde. Razbojnicu, nepoštencu izranise Ga, izmrcarise i konačno pribiše na križ, gdje je ispušio svoju blagu dušu.

A sve okaleo lelek i jauk, plač i škrapanje zubi; ogorčenje i vapaj za osvjetom. S druge pako strane ono divlje bahanje, pijanstvo — i kajanje, ali prekasno.

Došao je dan Vjere, Istine i Pravde! Neprijatelji se prestrašise i tekar dočnjete uvidješe, kakove su grozne čine počinjali. Izmučen i potišten kršćanski narod dobio je zadovoljstvo. Simulo mu je sunce, koje mu daje moć, da vjeruje u Istinu i Pravdu.

U prvim trenutcima iza smrti Isusove veselili su se Njegovi neprijatelji, jer su mislili, da je došla smrt svim crnima, koji bi im mogli prigovarati i odmerjiti zasluženu kaznu. Ali prevarise se.

I evo na današnje dane slavimo i mi istarski Jugosloveni zajedno s vascijelim kršćanskim svijetom veliki događaj.

Obiljeću naš tužne misli. Velike skrbi pritižili naše grudi. Koracamo poniženi, potlačeni i uvrijeđeni. Naša uskrsna zvona nemaju više onog svečanog zvonketanja, već nam se pričinja, da čujemo u toj zvonjavi našu mrtvačku koračnicu, naš bōni jecaj, našu narodnu, izranjenu dušu.

Jedino to božje sunce naš valjda voli te nas jednako grjeje, inače nema za nas onog svečanog raspoloženja kao što je to kod naroda, koji može slobodno da razvija svoje vrline i spoobnosti. Za nas, izgleda, kao da nje te svjećani trenitak — Uskrs. Naš Uskrs nije veselo, ni bučan, već je tužan i žalostan.

Ali kod svega toga zla posjedujemo jednu svijetlu zvijezdu, koja nam rasvjetljava lminu našega života i koja nam kaže ravni i pošten put. Ta svjetla zvijezda, to je naša Nada, naša Vjera u bolja vremena, u ljepšu narodnu budućnost.

Naše narodno poštenje i nada u bolju budućnost krijeje nas i ne daju nam da klonemo duhom. Vidi nam se, mrijeti nam se ne će, al' jest nešto, što nas naprijed kreće...

I u ovo uskrsno doba, razmislijamo i mi na našu narodnu nesreću. Čutimo i osjećamo teški križ, što nam ga napriše neprijatelji svega onoga, što je naše narodno. Te naše rane nisu prestale, već postaju sve veće. Dalje će nas mučiti i llačiti, jer naša Kalvarija nije jošte prestala. Naš Veliki Tjedan nije jošte za nama...

Ali iza svih tih grozota i nepravda, što smo ih pretrpjeli, što ih trpimo i što ćemo ih još doživjeti, — doći će i naš Uskrs, pa ćemo moći i mi slaviti onako iskreno, veselo i svečano pobjedu nad nepravdom.

Hoće, jer to nas uvjerava naša Nada i Vjera u bolju budućnost. „Poniženi će biti povišeni, a povišeni će biti poniženi.“ tako je rekao i naš Spasitelj, koji je trpio za ponižene i tlačene narode.

Stoga, istarski narode, slavi u svojoj izranjenju duši i oplakanom srce te svečane dane onako, kako ti prilike dozvoljavaju. Nemoj klonuti duhom pod okrutnim jarcim nemile sudbine. Zaprisegnij u svome srcu, da ćeš časno i pošteno čuvati svoje narodne svetinje; a u tom nastojanju, u toj borbi i u tom narodnom radu, ne izgubi vjere u bolju budućnost, ne smalaksaj u borbi; ne popuštaj pod nikakvim uvjetom, jer će ti prije ili kasnije smnuti sunce.

I zato neka ti bude stetan — Uskrs!

Христос воскрес!

Uredništvo i Uprava „Istarske Rijeci“ žele svim svojim suradnicima, dopisnicima, pretpričateljima, čitateljima i prijateljima, kaožto i čitavom jugoslovenskom narodu — stetan Uskrs!

Vazmeno razmatranje

Nezaboravnoj Istri mojoj.

Din — dan — don...

Zabrujala uskršnja zvona, zatirao svesmirski eter, ganuo se laki lahor raznoseći proljeće magle lažljivoj travnjaku, visoko se uzdigla lakokirna ševa, zazujio roj marljivih pčelica i stinjeih kukaca, zažuborio potocić, raspravila se lagana i tanka naslaga posljednjeg snijega, sve vrijeme, buji, giblje se, radja i cvate, sve pjeva, zvući i gurgolje, slaveći veliki blagdan probudjenja i uskršenja...

Din — dan — don... ozvanja brijege i dolom pjev, lelek, bugarenje, što li, odvagan glas seoskih zvonova, a srebrni se njihov glas spušta po krovovima pitomih seljačkih domova, trumi se poput bisernih zrnanca po njima, zove, podsjeća i budi ljude, da zajedno s uskrslom božanskom prirodnom proslave i spomen uskršnuća čovjeka Boga...

Uspomene se bude... Nježnom mekanom rukom otkidaju blagi zvuci uskršnjih zvonova tvrde zimске, ledene kore, što mi oblijepeše, okovaše i prignječešee srce, topi se mraz i led, misli se zanose u daleku prošlost i ja i nehotice, potajno djetetom, pobožnim i najvini seoskim djetetom, blizinom no, itko dječevskoi majci pridoći...

Snatrim — — — — —
Bilo je nekad i našim je selom odzvanjala pjesma, brujala su zvona, i u nas je bio Uskrs...

Cijelo je selo mirisalo, a miris prirode, koja se budila, miješalo se s toplim mirisom jedva izvanjenih iz peći vazmenih hljebova, kuhala se, šarala i bojadisa laja — uskršnji «piri», župnik je obilazio selišta, blagoslivljao tovore ovaca, križao zasijana polja i oranice, na prebjeljem se stoljancima po priprostim, ali čistim seljačkim kućicama, uz zdjelicu svete vodice i maslinovu grančicu, kočila gomila, ko zlatu žutih, «pinca», hrpa išaranih jaja, bus crvena luka i bukara još crvenijeg vina...

Otvarala se vrata, a u kuću bi stupao teškom čizmom starina svećenik, nazivjući mir kući i moleći, da bi se blagoslov neba izlio nad nju. A debeli zvonar za njim jedva bi vukao prepune bisage svakoga dara božjega, i dijeleći zrne tamjanovo, odnosio bi dio zemaljskoga blagoslova.

Djeca se marljivo umivaju, teškom mukom navlače čvrste, potkovane cipele, ljudi oblače stajaće haljine i kreću na brijeg do seoske crkvice, da se poklone čovjeku Bogu, u grobu...

U znak žalosti spuštenu zastori zamračuju svijetlu inače crkvu. Svud je tišina, ni cvrkut se vrapca na krovu ne čuje, sve je prožeto tajanstvenim nekim strahopoćtanjem, sve puzi na koljenima, šapuću pobožne molitve, sagiba se pred najvećim misterijem, što ga doživje čovječanstvo, kriztem, i cjeirva petero rana razapetog Spasa...

Djeca, glagoljiva, hirovita, živa i nestajna, ovdje su tiha...

Izmjenjuje se dan s noću, odmoreno se sunce i opet diže, povezani se knopci otlučiti, a slobodna se zvonova ponova oglašuju...

Uskršnjo je Gospod... Uskršnjo je — Alleluja! — — —

Diža se zastori s prozora, rasvijetljuje se crkva, grme orgulje, iz tisuću se jakih seljačkih grla razbio val hvalospjeva, pjesme radnosne, visoko se uzdiže križ, pogrbljena se leđa ispružaju, plamne se oči upiru u golgotaskog Pobjenika...

Uskršnjo je Gospod u istinu...
Ljudi se sretni, zadovoljni i prepuni duha božjega, razilaze kućama svojim i

raznose primljeni blagoslov, da ga, dijelak, predadu užurbanoj i zaposlenoj kućedomaćici...

Tiha djeca opet ozivše. Iz dubokih džepova vade pregršt bakrenjaka, gadjaju ispisana jaja, gube ih, dobivaju i odnose, vici, smiju se i svadjaju i mire, lihoću, lupe i jedu, nagone se i smiruju...

A onda se sve skuplja za stolom, na kom se puši na ogromnom pladnju istom pečeno vazmeno janje... Lomi se hljeb, otkidaju tačni komadi crvenkast-žutog mesa, svjetle se brade, rumene lica i sjaje oči od krvi gospodnje, crvenoga «terana»...

Da, tada je još bio Uskrs... Danas ga više nema. Na prozorima su naših crkava spuštenu zastori, u našim je dušama tama i tek se u srcu svom klanjamo Spasu, u duhu samo ljubimo, sami mučenici, petero rana najvećeg Mučenika...

Zanoseći se u spominjanje davnih vremena, topi se duša od milja i ja bih najradije zagunjio glavu nekamo u besprostornost, u Stiks kakav, da ne vidim, ne čujem i ne čitim današnjeg strahovitog Velikog Petka roda mojega, da živim u uspomenu, daleko od današnje krute zbilje, u kojoj se previja, grči u mukama i zamire napačena Istra moja...

Starina župnik ne kroči više selom, ne križa pašnjake i oranice, ne blagoslivlje domove i torove... Davno ga već protjeraše. Na prozorima, oltarima i svetim slikama razapeo putik mrežu i vrebna na kukce, lovi sitne mušice...

Od svetka do svetka zablude u selo tudnjac neki i stranim jezikom, a hladnom dušom, progovara o Gospodu, koji da je umro za nas, ali mi čutimo, nije to onaj naš Gospod, čijem smo se veličanstvu nekod klanjali, čije smo rane ljubili i slavili Njegovo uskrsnuće...

Ispačeni se narod zatvara u se i u svom se srcu klanja svom Bogu, u njem mu gradi nevidljive oltare.

Veliki je Petak naroda moja... Bičevi zvižde, paraju meso, trnova kruma probada čelo, u ludjačku ga odijevaju halju, i Pilata ga vode i Herodu, pljuju mu u okrvavljeni obraz i trskom ga biju, nameću teški mu križ i na Golgotu ga vode... I razapet će ga... I kockat će se o haljine njegove, i umrijet će i pećinu će mu povaltiti na grob...

Ali i on će uskrnuti... Iza svakog žalosnog Velikog Petka dolazi i slavni, radosti Uskrs, sa zvonjavom uskršnjih zvonova, brujanjem orgulja i i oduševljenim pjevom hiljada grla... A poslije Uskrsa nema više Velikoga Petka, nakon uskrsnuća nema više smrti...

Jer se još nikad nije desilo, da poslije Velikoga Petka nije došao Uskrs...
Na Cviječnicu 1925.

Ernest Radetić.

Pametnan glas sa Ital. strane

U Trstu izlazi tjednik «La Frontiera», cigan italijanskih ratnika. Ratnici, to su oni, koji su ratovali, ne u pozadini, kao mnogi, koji danas imaju glavni riječ, nego na frontama, gdje je trebalo biti i istini i hrabrosti; to su oni, koji su dali svoj rod domovini ne svoj davak u novcu ili svoj rad na sigurnom mjestu, nego svoj davak u dragocijenoj krvi, u svojim kostima, u svojem zdravlju. I baš radi toga su oni najpovanzani, da svoju riječ kažu, koja bi morala da bude i mjerodavna, i oni koraju da aktivno sudjeluju kod uređenja države,

jer za to imaju ne samo pravo, nego dužnost. Jer što su oni priborili Italiji, to je njihovo djelo. I pametna riječ iz njegovih ustiju ne može se smatrati protudržavnom, jer su oni sami sebe položili domovini na žrtvenik.

«Frontieri», tom glasilu italijanskih ratnika iz Julske Krajine izišao je 29. marta te godine ispod pera G. Pagnacca članak o politici današnje vlade napram manjinama u Italiji, što ga moramo da spomenemo, jer je jedan od onih rijetkih glasova, koji posmatra naš problem sa savim drugog vidika negoli zvanična štampa. Gosp. Pagnacco kaže, da se danas ne smije prosuđivati nacionalni problem u ovim krajevima onako, kako prije rata. Prije rata bila je žestoka borba između Italijana i Slavena, i morala je takva biti, jer je trebalo sačuvati italijanski element u svojim pozicijama, onaj element, koji je tada bio odijeljen od velike italijanske grupe i predan na milost i nemilost Slavenima. (Tu je pisac ustvrdio nešto, što ne stoji: naime da su Slaveni u ovim krajevima bili nekakvi prodirajući elementi, koji su se infiltrirali u ove krajeve pomoću Austrije). Poslije rata — veli Pagnacco — polozaj se je promijenio. Nije više mala italijanska grupa, koja se bori proti Slavenstvu, već italijanska država sa 40 milijuna Italijana, u čijim granicama žive pol milijuna Jugoslovena, koji su politički odijeljeni od svoje braće preko granice. Mogu li oni predstavljati bilo koju opasnost za italijanski narod? Pisac tvrdi da mogu samo u tom slučaju, da se probudi irenditentizam. U irenditentizmu je prava poglebi za italijanski narod. I taj irenditentizam bi bio čisto interna stvar Italije, u koju se ne bi smijeli drugi narodi da umješaju. Taj irenditentizam bio bi uvelik podupri i uzdržavan od preko granice. Ali u prvom redu irenditentizam stvaraju proganjanja, ograničavanja slobode i sve ono, što nosi slični karakter. Radi toga politika, prama manjinama mora da bude politika snosljivosti, politika, koja gleda kroz prste, politika liberalna, a ne uskogrudna — politika pravdomisli. Jedna stotina jugoslovenskih škola ne može zapriječiti ili zavlačiti onaj proces asimilacije, koji mora da se obavi samo po sebi čisto naravnim putem, bez pritiska i pospješivanja. Čemu da se silimice i vještački provodja taj proces, kad se znade, da se ionako i bez toga može da dođe do istog cilja; šta više, kad se znade, da sila i nepravda radijaju samo irenditentizam? Radi toga — zaključuje Pagnacco — moraju Jugosloveni u Italiji, kao što i Nijemci, uživati potpuno pravo, da se izobrazu u svojem jeziku i da budu smatrani u svakom pogledu ravnopravnim sa Italijancima. Ne samo to, nego treba raditi i na tome, da oni budu nešto između nas i slavenske i njemačke civilizacije.

U broju od 5. aprila istog tjednika gosp. Federico Pagnacco objavlja drugi članak o istom problemu. Gosp. Pagnaccu izražamo svoje potpuno priznanje, da je imao u ovim teškim i bespravnim prilikama kuražu, da diže svoj glas u našu obranu i time u obranu interesa Italije, u ovim teškim prilikama, gdje biti Slaven znači biti izdajcom a priči takvom ožigosanom, a braniti pravo jednog Slavena znači biti protudržavnim, sovverzivnim elementom.

Prostor nam ne dozvoljava da donesemo članak u cijelini. Ograničit ćemo se zbog toga na jezgru njegovih misli.

Prijajšnji članak gosp. Pagnacca u «Frontieri» izazvao je diskusiju po italijanskim novinama, takođerj medju inim i kod «Piccola» u Trstu, koji je donekle pristao na to, da treba politiku napram Slavenima revidisati. Svako danas priznaje da poli-

tika Italije napram Slavenima nije bila uvijek umjerna, razumna i pametna. Slavenški problem stoji samo tamo, gdje Slaveni kompatno žive (t. j., po misljenju pisca, samo u krajevima od Tolmača do Voloskog, a nikako inače po Istri, na pr. u istočnoj Istri sve do pred same Pule, u zapadnoj na Poreštini, Motovunštini, Pazinštini i Buzetištini. I tu se mi ne slažemo.)

Najvažniji je svakako školski problem. «Piccolo» je ustvrdio da škola u ovim krajevima ne smije biti onakva, kakva je bila pod Austrijom, ali takva, kakva je u staroj Italiji. Ali to nije dosta jasno i tačno, kaže gospodin Pagnacco. Prva pouka za Slavena mora da bude u njihovom materinjem jeziku. To ne će škoditi odnosima između Italijana i Slavena niti prevlasti italijanskog jezika. Razumije se, da se u pučkim školama mora podučavati kao predmet i italijanski jezik. U višim školama, gdje bi se nauka vršila u italijanskom jeziku, treba da bude predmetom podučavanje i hrvatski ili slovenački jezik. I to za to da mogu i Italijanci naučiti taj jezik. Tako će i oni biti u stanju da se upoznaju sa slavenskim suzemljacima i cjakst će se odnosi sa susjednom Jugoslavijom. Italijanci u ovim krajevima danas nisu više u opasnosti da budu odnarođeni. Na trgovačkoj univerzi u Trstu pak bi se morale ustanoviti katedre za srpsko-hrvatski i slovenački jezik, tako da bi mogli i visokoskolci iz Jugoslavije ovamo hrišiti i ovdje učiti, a obe civilizacije u međusobnom interesu ovdje bi se upoznavaile i poštivale.

Naš je pojam o školama u ovim krajevima — kaže pisac — smjelo i baš obratano onome, što ga ima vlada.

Školski je problem najvažniji, ali — razumije se — nije jedini. Slavenški problem obuhvata u ovim krajevima čitav život naših Slavena. Radi toga treba da budu riješena u potpunom duhu pravdomisli, politička i upravna pitanja. Jugoslovenska mcramo doveličti, da slobodno biraju svoja upravna i politička zastupstva i da djeluju i rade slobodno na kulturnom, ekonomskom i sportskom polju, razumije se, uvijek u okviru italijanskih zakona.

G. Federico Pagnacco izražava onda još jedamput svoju mržnju proti prisilnim mjerama, kojim se provodja asimilacija. Za njega je asimilacija pravdna i uspješna jedino tada, kad se sama bez pritiska kao plod naravnih faktora pojavlja. On savršava svoj članak upozorujući Italijance da treba gledati u budućnost, jer nadeležak ovim slavenskim srednjoevropskim strazama stoji noma, velika Rusija, koja crganizira, sredjuje i uređuje svoje čete i novake slavizma. S novim slavenskim svjetlom od sutrašnjega dana, a taj sutrašnji dan može da nije ni tako dalek, treba da Italija ima dobre i dobre. I mi držimo, da Trst i ovi krajevi imaju da vrše jednu tačno određenu funkciju u odnosima između slavenskih masa i Italije. Ova funkcija ne smije biti otečšana grješnima proti jugoslovenskoj manjini u Julskoj Krajini.

Toliko G. Federico Pagnacco. Mi njegovo misljenje potpunama prihvaćamo te se s njime slažemo. Mi smo to već opetovano rekli, a i danas ponavljamo, da dobri odnosi između Italije i Jugoslavije i ostala slavenska svijeta ne mogu biti, dokle smo mi ovdje bezpravna raja. Upozorujemo pri tome svoje čitatele na članak, što smo ga dne 17. januara 1924. pod naslovom «Itajanski-jugoslovenski sporazum» objavili u 3. broju «Istarske Riječi», i u kojem su već iste ideje, koje iznaša G. Pagnacco, iznesene kao zahtjev za naše strane. Onaj naš članak svršavao je slijedećim riječima: «Mi ćemo radi toga kao i dosada tako i

P. O D L I S T A K

Rikard Katalinac Jeretov:
Uskršnja priča
Povedrica. Sunce Božje smije se sa vedrine i zemlji i moru. A svud po osojima povrh morali zeleni se nova trava, modre se nove ljubice i nadoše late križuri mirisnim zrakom. Uskrs je. I zemlja i ljudi i sva stvorenja, sve se veseli divnom blagdanu spasa. I ja idem uz more putem i gledam u grad, što ostaje za mnogu u sumaglicu, potlačenoj sunčanim traženju.
Stari grad smije se i on novom životu i pramaljeću novome. Idem po pračnoj cesti nad morem, sam sa svojim mislima. Uz ogradu velike bašte priškolice se dva odrpana malitca. Jedan prodaje «karamela», a drugi kličice ljubica. Pred njih je stao bljed i odrpan dječarac, pa ih samilomno gleda. U ovom novom proljeću stoji dječarac s tužom jeseni u očima, a meni se pričini, kao da me prolijetelo onih slatkisla u kolarici.
— Mali — nagovorim ga ja — hoćeš li karamela?
— Ne, gospodine, odgovori dječarac i milo nadoda ipše: — Hvala!
— Pa što si se zagledao u to dvoje djece?
— Gledam one ljubice modre i mirisave...
— Ljubice gledaš? Zar hoćeš kličiti ljubica?
— Kupio bih — nemam ni novčića... nekako tužno prošapta bljedji dječarac. Uzmem u pro-

davaću kličicu skromnih ljubica, predadem ih malome pa ga upitam:
— Čudno, a čemu ti ljubice?
— Imam bolesnu sestru kod kuće. U postelji je, gospodine, već leži cijelu zimu. Sami smo bez oca i majke.
— Sirote — pogladim dječarca po ispaćenom licu. — A kako živite?
— Od milosti dobrih ljudi. Ja sam naučnik na «škveru» paron Roka — evo puškomet odavlen. Još nemam plate, ali je gospodar dobar, napose gospodarica. Odmesem svake večeri štogod od njih za sestru. To mi je milo.
Ali što čete, gospodine, ne mogu da joj ponese sunca. Kako ga se zaželjela sirota, a u nas je tamno i hladno! I podijoh jutros, da joj donesem crvičica. Ona voli, silno voli crvičice, gospodine... Hvala vam, Bog vas blagoslovio — draža mi je ova kličica ljubica od svih slatkisla, jer će ovo crvičice usrećiti moju sestru...
— Čekaj — odnesi i ovo sestri. I pružim dječarcu krunu.
— Hvala vam, Bog vam platio!
I pohri poput vijora, i ja sam gledao za onim dječarcem, koji je nosio svojeg sestri u tamnu i hladnu sobu posmiheć pramaljeću, gledao sam za onim dobrim bratom, koji je u svojoj duši shvatio vječnu Isusovu nauku o ljubavi i dobroti.
U ovom nevinnom srcu slavio je Vazam najljepši blagdan.

ERNEST RADETIĆ:
Kad se užge mlada krv...
(Svršetak).
Njemu su ruke pale, kako da su od olova. Da je potres zrušija svit i žrov na njegovu glavu, ne bi bija usta uvako nenadani. Ni mogao reći beside, ni mogao jedan pensur složiti u glavi skupa. Na milijare mu bi se je u jenu hipu zmotalo u glavi, a nenoga ni mogao zadržati, da ga zrete z besidami.
Mara nosela i kadoj bi se bija jedanbot tomu veselija i vijaka u ton sve svoje želje i molitve uslišane, tako je sad usta kako umlačen s od svoje Mara. E, da, ho je noseta ni s njim... U glavi su mu tukli čipi...
A ona se je zmotala u jeno klupko polt njegove noge, pokrila si z rukami lica, jokala i gušila se u suzah, da su se je sja raščena tresla.
Njigovo srce je kukalo i tuklo se s pametom. Ni zna ni sam, ča da deia. Da zgrabi sekuru i rasčala je zaino glavu posrid rade, eli da je rine z nogom u truh, kako prokletnicu, nerivnicu i sličicu i stira je valje sad van z biže u noć? Eli da pasa priču svega toga, pljušne na nju i nikad je drugo ne pogleda? Zmija, zmija, kako ga je sličila...
Ma kad je je pogleda, kako se sva previja ko njigovih nog i tresse se od sramote, dršće od mulke i boli, njigovo se je srce zmekčalo. Bila je njegova Mara, kakova je da je.

Vrga je je ruče na glavu, kako da je je tac i reka je:
— Mare, Mare, Bog neka ti uprosti...
A ona mu je poljubila obe dvi noge.
Čuda su vrmena oba mučali...
— Ustani se sada, Mare i leži, je reka najzd. Prija je je za ruke i počea je dizati s podla, a ona se je puštila, kako malo dite, i pomalo je je kao kakov teški bolesnik, posla za njim na postelju...
Nisu mogli spati ni jedan ni drugi. U njigovom srcu kako da su tukli dva kovacki bati, jedan zgor, drugi zdolu. A nju je ništo gušilo u gladi i firivalo je sad u svaki hip se je je peralo, da će je stisnuti i zagustiti.
Najzad su se pod jutro jeno malo umirili i on je počea pitati:
— «Samo mirno, Mare, reci mi s kin si noseta?»
— Z Markon, z hlapecom Markon...
— Z Markon?... Nazad kako da ga je neki s kocen zviğnjaju po glavi. Sve jena gora od druge. Ma nočas se je bija odučila, da ustane miran na sve. Bog sam neka sudi. Njega ni vrga da sudi nenon.
— I ona kada je to bilo i kako? —
— I ona mu je pomalo, pomalo deboto šapćući, spripoviedala čitii storiju. Kako je je Marko vauk gleda, kako je ona to na dan Lovrečeve prvi bot upazila, kako je uni dan, kad kako je prvi ni dala mira i kako je najzad na doru, a da ni sama ni znala kako, pala...
— A Marko te prvo ni nikad nagovera? Ni te tenta? —

Franina i Jurina

Jur.: To sam i ja otel rač. E — kada bi neki naši ljudi bili proti tujemu čoveku deseti del onako ostri, kako su proti svojomu rojenemu bratu, nikada njim ne bi tujnac jahal na vrata. Čini se, kako da oni nimaju zlega srca nego samo za oneh, ki su njim najbliži. Tako je bilo va vreme tabelarsko, a tako je bilo i pokleje — va vreme Krstičevo. I onputa se je pokazalo, da je našim ljudem više naszkodilo par domačih smutljivcih neg ča bi njim bilo nauđilo tisuće i tisuće tujnaci! To ti je kako i sikira. Dokle je čama, prez toporišča — malo će ona naszkodit šumi, ma kada ju nasadiš na drveno toporišče, onputa je zlet vrag i šumu i sve skupa. Kada brat počne proti bratu sipat otrov i žub, spomeni se, da je zlo bitzu, zač se dobro zna, kako se je počelo, ma se ne zna, kako će se zvršit. Otrav, ča su ga tabelari pošpricali okole meju naš svet, ni se vas zgubili: desist zalet se j nazad vanka dal i pomogal je Krstiću delat ono, ča j za tuju plaću i delal. I ljubi bi se prevajrl, ki bi mislel, da ta otrav kod nekeh ljudi još i danas ne deluje.

Jur.: A ja se, vidis, spominjem, kako da j danaska bilo. Ti si me onputa pitao: — Se spamećuješ, Jure, kako su po Kastavšćine tabelari kričali, da ki j Hrvat, neka gre preko mosta? Fr.: A ča si mi ti nato odgovori? Jur.: Ja sam ti odgovoril: Si — pak? Onputa si mi ti tumačil celu stvar ovako: Do tega j već prišlo. Na drugoga budućega meseca lujja gredu jedni preko mosta s procesijom na Trsat, a drugi gredu s procesijom na Trst, na batiment. Fr.: Ja — ja! Sad se i ja spamećujem. Ti si mi nato rekao: — Viš vraga, kako su trefili! Ala ma će bit bogi! To je sve, ča se i ja spamećujem. Negro reci malo ti mane: kako ti je to na jedamput prišlo va glavu? Jur.: Pročitaj sam ono, ča je naša 'Istarska Reč' neki dan pisala od kastavških tabelari, pak mi je prišal na pamet i on naš razgovor od četrdeset let nazad. Fr.: Ja — kada čovek dobro promisli pumo je rečeno va onem našem razgovore. I, Bože moj, mane se još i danaska pari, da čujem one nesrečne Kastavce, kako vapaju na kumisara Sorli pred postarijom: — Ča? svi ste lupeži, tači, pojedeš, birbantil! Dajte vanka olt tabeli oti vrat!

IZ MOŠENICANA. Općinske stvari.

Bili bismo već prije javili štogod o onom famoznom događaju na općini, no čakali smo, da iznajprije kažu o tome koju italijanske novine. Te su novine obično dosta brbljave, pa više puta pišu i u onom što ne bi ni pas na maslu pojelo, a kamo li ne će — mislili smo mi — pisati i o onoj stvari na općini. I mi smo čakali i čekali, ali nismo dočekali. To je opet jedan dokaz, da italijanske novine pišu samo ono što je njima u prigod, dokle prešućuju ono što im ne miriše po onoj njihovoj takozvanoj pettisuljenjnoj kulturi. Ni Kafula nije pravo, što italijanske novine šute o onom događaju: Neki dan smo ga čuli, gdje je rekao jednomu svomu prijatelju: Ma zlodej zel i delo! Ča delaju, da ne pišu? Ionako već zna celi svet, ča se j dogodilo! Ča bim dunke tajil? Kafula je tičić. Njemu su se — čini se — oni na općini zamjerili radi toga, pač mu ne bi žao bilo, da vidi crno na belom, kako ih sada vuku po novinama. — Ma ča bi pak reč, da i ona 'Istrijska Reč' muči? — čudi se Kafula. Da bi barem ona ča naričjala — najzda mane ne bi ni to bilo krivol Insoara, rekao je Kafula — dopo el kvarranto non se kapije piit un kavolo.

Kako vidite, tu nema druge, nego da mi rečemo toju, ako ne za drugo, a ono da ugodimo našem staromu prijatelju Kafuli. Uostalom stvar je kraška, iako nije baš jasna. O svemu mi znamo samo ovo: Mošćenička općina nema svoja sindaka, ali ima jednoga komesara, koji upravlja njezinom imovinom. Taj komesar nije domaći sin, i ne pitaje, otkuda je, jer vam to ne bih znao reći, a je mislim, da je u Mošćenicanu malo ima, koji to mađu. Općina je imala i svoja tajnika. To je bio poznati Suban iz Voloskoga. Do sada je sve u redu. No sad dolazi ono pravo. Mošćenička općina nalazi se pod riječkom prefekturom, a riječka prefektura ima svoje ljude, koje šalje ukoliko po općinama, da malo zavire u općinske račune. Došao jedan takav gospodin u Mošćenice, zavirio malo, ponjušio i našao, da nešto u računima ne žlapa skupa. Čovjek pomisli, da se je možda prevorio, pa da ne bude prigovora, poslao drugoga, koji se u te računске trapule razumije bolje od njega. I došao taj drugi i našao, da računici zaiset ne klapaju. Vele, da je ođnosni manjak namiren. Ne radi se o novcu. Za nas Mošćeničane nekoliko tisuć lira više ili manje — to je bagatela, kad nam ionako iz džepa bježe dolari i cekini. Radi se o nečem drugom: o odgovornosti. Tko drugi negoli komesar! Da je komesar pravi komesar, on bi bio sam vidio onu — zovimo ju — pogriješku u računima i bio bi pristedio općini jednu kolašnju blamažu. Jer ovo je velika blamaža, da je morao doći jedan čovjek iz Rijeke. Jer ovo je velika blamaža, da je morao čovjek iz Rijeke, da stavi nos u naše općinske račune i da stavi onu — zovimo ju — prazninu. Otkad su u Mošćenice, Mošćenice, još se nije nikada dogodilo, da bi došao k nama znoj Riječanin i rekao: — Ama ljudi Božji, vaši se račun i našli! Što vi to radite i ptljate? Tajnik Suban je smjestio dao svoju demisiju, valjda da protestira, što nije komesar prije vidio ono — tanek. Dao j demisiju i otišao. Otišao je Suban, a ostao komesar, valjda zato, što se 'infišćava' od svega i svakoga. Otvoliko o tome za danas, da ugodimo našem staromu pajdašini — Kafuli.

IZ MALOGA LOSINJA.

Otkad je Italija zaposjela ove naše krajeve bilo nam je nanešeno dosta nepravda, koje ne čemo moći nikada da zaboravimo. Svim tim nepravdama krivi su u prvom redu naši negodnici, koji se praznina. Otkad su u Italijani, koji danas hoće da budu Italijani od onih pravih Italijana iz starih italijanskih pokrajina. Da je tome zbilja tako svjedoči nam i ovaj slučaj: Prošlog tjedna bili su i u našem gradu izvješeni dvojezični plakati Ministarstva financija u Rimu, koje je raspisalo natječaj za one momke, koji se žele uklopiti u financijsku stražu. Naši domaći Italijani nisu mogli gledati na zidovima te dvojezične plakate, pa su brzo dati skinuti, misleći valjda, da bi hrvatska slova mogla da upropaste Italiju. Zatim su isli potprekultu, da su im uvrijeđenih građanina protestiraju protiv dvojezičnosti, napomenutih plakata, što im je na to odgovorio g. potprekult, nije nam poznato. Svakako držimo, da nisu dobili zadovoljstvinu, jer su odmah iza toga poslali protestni brojav glavnom tajniku fašistske stranke u Rimu, g. Farinaciu. Medjutim u puljskoj 'L'azione' pišu, da je taj događaj neoprostiv, jer da bi ministarstvo u Rimu ipak moralo znati, da je ova općina isključivo italijanska(!!) Zatim pozivaju vladu, da poštuje ove zemlje, koje su još pod tuđinskom invazijom znale da sačuavaju italijanski karakter, jer da su ovakve igre (dvojezični plakati) vanredno opasne(!!) za jednu pogranjku Italiju pokrajina, kao što je Istra, ča kojom uvijek rastu zazubice našim susjedima i saveznicima. Tome ne čemo da nadodajemo nikačva komentara, jer je suvišan. Pametan čovjek mora da se zbilja nasmieje, kad vidi, da naši Italijani vide opasnost za državu i u dvojezičnim plakatima, koje izda italijansko ministarstvo u Rimu. Pitamo ih samo: Da li je i taj njihov najnoviji korak u duhu takozvane 'convivenze'?

IZ LANIŠĆA.

Preko 160 školske djece ne čuju jedne materijske riječi u našoj školi. Naše vrijedne matriljve učitelje i učiteljice su nam otišle bez ikakva razloga. Što vrijedi škola, u kojoj se učitelj i učena ne razumiju, to svi dobro znamo. Mi imamo ovdje najstariju školu u Čičariju. Neki naši stariji, koji su nam još danas, hvala Bogu, u zivotu, znadu čitati i pisati i dobro računati. Mnogi od nas nije mogao da polazi redovnu školu, pa ga je naš učitelj poučavao tekak koj mjesec, i već su se naučili za svoju potrebu. A danas? Danas su naša djeca na ufranun duševnim mukama. Naprežuju svoje glavučice ali badava. Narav je narav. Kao može košos da nekada lokođakati mačku? Saka ne moža, da ide u uho. I zato se ni naša djeca kod učitelja ne ču ništa naučiti, ako im govori same u tuđem jeziku, koji djeca ne razumiju. Ona pak gospoda, koja imaju osim drugih važnih naloga i tu, da zastupaju ponos i čovjekoljublje ove države i koji su se ojunacili, da su nam otjerali — a ma bez prvog temelja našu dobru učiteljicu, ona gospoda, neka razmišljaju, da li time koriste ili škode Italiji. Valjda je korisnije za državu, ako su joj državljani zadovoljni i ako uživaju svoja narodna prava, a ne da su državljani ogorčeni kao mi, jer nam uskraćuju ono što je najpotrebitije za napredak, a to je škola u materiskom jeziku. Kako su naša naša vrijedni učitelji u malo vremena lijepo naučili pisati, čitati i računati. onako čemo i mi našu tužnu djecu na svome ognjištu učiti. Usadivat ćemo im u srca želju, da najprije ljube sebe i svoj jezik, rod i narod, a u isto vrijeme, da čemo im razumjeti, koje su naše dužnosti prema Bogu, Kralju, i a koja su naša narodna prava, eđa ih budu znali čuvati, kada više nas ne bude među živima. Da, čuvati i poučavati čemo te naše žrdalove, i zato naše plemo poginuti ne će, naši dvorci pusti ostati ne će! — Roditelji školske djece.

IZ BUZETA.

Došlo je i k nama što misimo očekivali i čemu se mi ovuda misimo nadali. Zato nas je uvelike prećudila krađa, što je nepoznati poj izvršio nečiju prošle nedjelje, dne 29. ov. mjes., u stajama udove Bigaito i udove Krabčič ispod Buzeta. Iz jedne i druge stajae odveli su tatovi po dvije zrave, od kojih se je jedna našla na Komenim vratima. Ljudi su posli drugi dan u pošteru za tatovima, te obašle sve šume u Livadama, ali bezuspješno. Mi držimo da su ukrajnjene tri krave otišle prema Motovunu.

IZ MOTOVUNSTINE.

Ovih dana je ugodno iznenadila naša 'Esattoria' goroza. Kroz tri dana je vračala natječaj porez od reštanca, po prilici čezdeset posto od plaćene svote. Kad je narod stao šemuti u grad po svoju muku, prestali su vranjenjem novca. Kadako pomislimo kako su nas mučili za te reštanca, kako su nam gonili blažni iz štale, kako su nam penjurivali ovce, prase, goveda i ostalo blago, onda nam uistinu postanu škripani zubi. Koliko troška nam se je tu naprtilo i naša trudna ženi visoki za polovicu dužnog poreza, dali će nam se povratiti oni troškovi? Mnogi nam su bili penjurali po dva prasca ili dvije ovce. Čovjek je imao po kojeg prasca ili ovcu više nego li je bilo penjurano, pa je za svoje najveće potrebe prodao na samnju jednu ili drugu ovcu, onoga blaga, ali ne one panjurane. Što se tim dogodilo. Naša slava 'Esattoria' tužila je tako sudu, da su prodali penjurano blago. Sud doduše nije odsudio te nesretne ljude na zatvor, ali su im sada došli sudbeni naloz, da plate multe za one prekršaje; nek kojima prodote stotine lira. Pitamo: da li će nam sada prostiti ove multe i da li će povratiti one, koje su bili već isplaćene? Čudno nam se čini, koje se počelo vraćati isplaćen novac na tiho. Bude dakle i ovakve objave ili obrazloženja. Pitamo što se i dalje ne nekotima povratio novca, zašto pravu ide? Zbilja li je bilo potrebito, da naš nar. poslanik dr. Wilfan razvidi na kompetentnoj oblasti, što je pravo, što je krivo u ovoj stvari.

je pogleda, nego je na Tona tako sipati beside, kako strile: — Tako donke? Ti biš sad nju ubija? I njega? I uno brižno ditaje u njoj, ča ni ni krivo ni dužno, a zašto? Stira biš na cestu, da gre okolo, zbadna, na porug i sramotu, da se je svit kuv, pokaziva na nju s prston i pljuče za nion? Da je ljudi ne putaju ni u hižu, da zapiru vrata prid njon i da je ne daju živiti, pak da se, sirota, moga najzad hititi živa u lokvu? Ti biš to biju učinila? Ča smo mi diblje zviril, eli smo ljudi, dica božja, koje se moramo ljubiti mirž sobom i upratišati si? — Ča je ona skrivila? Prispilata je li? Ča će to reći prispilati, di je dvajetipet lit živila s Tobon, podnošila skupa s tobom sve tvoje brige i muke i žalosti, pomogla ti i ljubila te, delala za te, ni ti krela ni rasipala, nego vašk šparala skupa s tobom... Jedanbot, prvo nego je krv zamrla, kako ča je jur zamrla tebi, pala je i zgrišala, da i na sama ni stila. To je svi mej grih! A ča da je tako veliki, tako stradan, da ga se smi uprostiti, da ga valje valje skironi suditi? Zapameti si napro, Toni moji, ni ga grila, kojega ne bi bila otkupila krv Gospodina našega Insoara, prolivana za nas na križu... — Ma dite, koje ni moje... je prigovori Toni. — Dite? Dica su božji blagoslov. Ni tvoje? Ali je njeje, je Marino, ni tupe! I vidik, vi dva sta se vašk molili Bogu, da bi van blagoslovaj zeničabu, da bi van da našeri samo jezo dite. Temi Bog ni da te sriče, da moreš reći: eko

iman svoje dite, iman krv od svoje krvi. Njoj izvrece je Bog uslišija želju i ona ima dite svoje krvi, koje živi od njenega života, od njejsoga mesa i tila, u kojem je i njega duša. Pak ča je ti zato nenavidan? To je donke una tvoja ljubav za nju? To ti nisi ljubija nju, nego sebe u njoj. I sad si želija, da bi ona u muhak rodila dite, želija si to zaradi sebe, a ne zaradi nje. Eko, kakov si! Sad najbolje viditi, kakova ti je duša, una duša, ča je valje stila suditi s sikiron po glavil. — A ona neka bude srična, da je je Bog da tu milost. Bog je čuja nije molitive i sveta Jua, naši matere Božje. Priše zna, da je tebi stobak najlje biti prije njima, nego njoj. Zena mora biti mati, priko je to svaha njejsoga življenja i žena ni žena ko ni mati... A ti si, justu ti, bija krv, da to ni bila. Ti i nedan drugi. To ti je sad Bog najbolje pokazao, da je krivnja bila na tebi... — A unega brižnoga čovika, hlapca, kojeg je Bog u svojoj primudrosti, kojemu ni ne smimo ispitivati, da več krvi, več mladosti i več ognja nego tebi, ti biš poša ubiti? — Da, ma zašto jušto uženjenju ženu? se je nazad stija uplesti Toni, ma pre Martin ga je vred prikinja. — Ča uženjenju... To je bila Božja volja; Bog je u svojoj primudrosti uslišija nije molitive i da je je tu sriču, da more biti mati. I još ti jedandbot to ponavljaj, napro si to zapameti ti, koji biš, proti Božjoj volji, ubija ljude kako muhe, hita brižu ženu z djetenom na zimu i led.

da je Bog tako stija, a ne ni Marko, ni Petar ni Pava... — Ma grih je... ni stija frmati Toni. — Eko ga nal Sad će on mene vaditi, ča je to grih, a ča ni. Čekaj jedan hip, neču ja svoje beside tole špendivati..., untkujuja je sivor šantaju i zvdajja jedan debeli lber. — Vidiš uči lber, je reka. — To nisu beside ni moje, ni forš kakovega popa. To su riči Božje; sveto pismo je to. I stučaj ča ono povidu... Pre Martin je opra stari zavit i počeba je štiti štoriju od patrijarha Abrahama, kako ni ima dice s svojom ženom, pak je uzetja li sebi deklju i spija je snion i rodila mu je diecu... Kad je finija, ljubimja je lber i vrga ga nazad mriž druge. — Vidiš donke, Toni moji, kako su nedokučivi puti Božji. Ča ni Bog mogao učiniti Abrahamu, da se valje uženi za deklju, pak da ima s njon dite, nego da je potle uženjen uzme. Eli ča ni Bog mogao činiti, da se Mara uženi za šega drugega, pak da s njim ima dice, a ne da uzme tebe, pak da je potle karaš, da te je prispilava... Ne, Bog je tako stija i zato nekma mu je fala i čaš. — A sada hodite z božijn blagoslovom dala. Ljubite se i štimajte, kako i došada i neka nikakova mrižnja ne pomuti vaš mir. Sve neka ustane kako je bio. A ti, Mare, znaš, da uno ča se je zgđalo jedanbot, ne smi nikad drugo da se zgđoda. Sveta Jana od Crvara, kojoj si vajk zvečivala ti je uslišila molitru i spričala od Boga da moreš biti mati, a to nčia ti bude dostu... —

I oni su pošli doma umireni i kurenti, fačeli Boga na prediki, ča njim je je da dođri njihov pre Martin. Sam Bog njim ga je posla za popa... — Pasale je nekoliko miseci. Mara je rodila lipo muško dite s črnima oči, a seljami su gorili: Bog njin se je smilova, da njin se ne zatare kmešina. — A Toni ga je prija za ručice i zagleda se u nj; ni moje — je pensa — ma je Marino, njeja krv teče u njemu i ona ga je u mukah rodila. Neke je bude na veselje... — Hlapac Marko je usta poli njih. Kad je mali Martin, tako su mu dali ime, na spomenu prijedobroga pre Martina, ureša hoževa je za volji z Markon i on mu je vajk dila vozice i igra se njim. Ni se znalo ki ga več stimo. Toni eli ljam kako da dela za te, a zapravo je dela zato, da bude ča već ustalo malon Martinu. — A kad su došla lita i stari Toni Telebič je ustajiv ustajiva je teštamenan, kojemu su se svi a drugu polovicu svega svoja je ustajiva ženi. Služija j zastavljaju, da se na smrtnoj nji domiljo na nje je pisalo. — Čuda lit potie usta je Martin sam i bija je jedan od najboljih kmeti na Dolistini. — Danas mu se je zatrla hiza, kako ču se zatrla sva una istarska sela i Kavarloti i Burčariti i Golešiti i stari Boljipini. Ča čemo, kad je tako suženo na ton svitu...

Gospodarstvo

Žitna mušica

Mayetiola destructor Say (Cecidomyia)

Iz raznih krajeva stižu vijesti, da zimski usjevi pšenice propadaju. Najprije usjev požuti, a kasnije se djelomično ili posve napušta. To je propadanje usjeva prouzročeno od jedne sitne mušice, koja je odavno poznata kao štetnik na usjevima raznih žitarica, a osobito pšenice i raži.

Žitna mušica je sitni leptir, koji mjeri oko 3 mm duljine. Ženka, koja je različita od mužjaka, većim dijelom je crne boje. Ličinka je beznožna, bijelkasto-žute boje 3 mm dugačka. Kukuljiva je tamnosmeđe boje 2.5 mm dugačka, te slično donjele sitnom zrnu od lana.

Žitna se mušica pojavljuje obično dvaput na godinu i to na jesen, i u proljeću, te napada osobito na usjeve pšenice i raži. U južnim krajevima može imati i tri generacije na godinu.

Početkom mjeseca septembra žitna mušica, koja inače imade kratki vijek, te živi jedva par dana, popočno samo 50 sati, leti za mirnih večeri po strništima, te ženka snese jaja na zimskim usjevima još prije polovice septembra.

Rekbi da topla jesen osobito pogoduje razmnožavanju i širenju mušice.

Ako slučajno to doba žitna mušica ne nađe usjeva, tada snese svoja jaja na mlade biljke žitarica, koja su izrasle iz otpalog sjemena žitarica, ili pako u pomnjanju ovih na divljim travama.

Ženska snese 80—100 jajica, koja su sitna, dugoljasta i prozirna kao staklo, te ih položi u redove na gornju stranu najdomaćijeg lišća, pričvršćujući ih nekim lijepivom. Nakon osam dana od prilike izlaze ličinke, koje odmah idu na podnožje lišća sve do vrata od žila, gdje počinju svojim razornim djelovanjem. Na mjestima napadnutim od ličinke, obično se pojavljuju i uzročnici truljenja, koji konačno unište biljku.

U početku se napadnute biljke razlikuju od zdravih po tome, što one zaostaju u razvitku, lišće je kraće, te je tamnije, zelene boje, dok su zdrave biljke svijetlozelene boje; kasnije se pako bolesne biljke raspoznaju po krhlijavom razvitku i po tome što im sredina požuti.

Ako se takovu biljku izvadi iz zemlje, te joj se odstrani lišće do vrata od žila, opazit će se pojedine ličinke žitne mušice, a često po 3—4 skupa.

Prama jakosti zaraze, biljka napadnuta od žitne mušice, požuti i propadne sasvim, ili je pako uslijed oslabljenja izložena pogibijli zime. Pred zimu se žitna mušica zakukulji, te se zatvori u jedan obvoj, koji u početku žut, a malo po malo posmedje. U takvom stanju prezimi, pa preko zime i u proljeću žitna mušica ne počinje nikakvih šteta.

Obično se štete počinjene od žitne mušice opažaju tek onda, kada se je ličinka već probralila u kukuljicu.

Na proljeće, naime u drugoj polovici aprila, kod nas mnogo ranije, u povoljnim prilikama izlaze mušice za toplih dana na večer. Uslijed raznih prilika: topline i vlage, neke se mušice razvijaju prije, a druge kasnije, i tako doba leta traje više nedjelja. Ženke snesu tada svoja jaja na najdomaćije lišće zimskih usjeva, koje su već prilično velika razvile, ali također i na biljkama jarah usjeva. Ličinke koje izmle iz jaja, pričvrste se na gornjoj strani lišća, na najnižem dijelu biljke i to pri zadnjem ili predzadnjem koljencu vlati, nu sada, pošto je razvile biljke mnogo napredniji, oštećenje je drugačije. Ono se ispoljuje u skraćivanju vlati i nepotpunom razvitku zrna, zatim oštećenje mjesto postane krhko, tako da se vlat uslijed vjetrova ili kiše lako slomi, pa polje, koje je jako napadnuto od žitne mušice, čini ljeti utisak kao da je potučeno od grada. Ispod izloženog mjesta na vlati ostaju kukuljice štetnika na strni, koje početkom septembra daju jesensku generaciju žitne mušice. Kukuljice ove generacije ostaju dakle obično poslije žetve u strni na polju. Vlati koje nisu slučajno slomljene, imadu prazno klasje, a ako se slome istom poslije cvatnje, dozrijevanje je zrna često jako kukuvno.

Jane usjeve pšenice i raži oštećuju ličinke žitne mušice slično kao jeseni ozime usjeve, ali ne istim učinkom, jer biljke jarah usjeva brže rastu te su jače protin napadaju štetnika.

Obrana se sastoji u tome, da se preprijeti napadaj žitne mušice na usjeve s jedne strane, a s druge da se što moguće više smanji broj štetnika, ako se je isti već pojavio.

U prvom pogledu najvažnije je, da se sjetva obavi što moguće kasnije naime istom svršetkom septembra, tako da mušica letne generacije ne uzumogne snesti jaja na zimskim usjevima, da će biti primorana da ih snese na divljim travama ili na već izniklim biljkama od otpalog sjemena žitarica. [Svršiće se.]

Politički pregled

Politički položaj u Jugoslaviji

Preokret u politici Radićevske stranke znači ogroman korak naprijed u konsolidaciji države. Razumije se, da je 6 godina od 1919. do sada izgubljeno. Dok je taj preokret bio pozdravljen od svih stranka, kojima je stalo do konsolidacije države i do srednjavanja unutarnjih prilika, javili su se i glasovi onih, koji imaju interes na tome, da vlada raskol i mržnja. Tako je na pr. slovenski klerikalac Gosar u ime Korošćevog kluba podvukao, «da slovenski klerikalci nisu zadovoljni preokretom izvršenim u Radićevoj grupi.» On je govorio gotovo u duhu izjava utijehanih od strane g. Korošćice poslije govora g. Pavle Radića, «da slovenski klerikalci ostaju i dalje na svome programu posebnog slovenačkog naroda.» Danas se jedna stvar može uzeti kao sigurna, a to je, da su slovenski klerikalci izgubili svoju vjestu vodjenu igru nesporazuma, jer prvi korak k srednjavanju unutarnjih prilika, korak, koji će — nadajmo se — dovesti do istinskog sporazuma, taj korak primljen je s ugorčenjem od slovenačkih klerikalaca. Pojava doista je karakteristična i simptomatična. Ona će učiniti, da se u buduće veća pažnja pokloni politici i činovima Korošćevim i njegovim prijateljima.

I Jugoslovenska Muslimanska Organizacija iskreno pozdravlja taj preobrat u unutarnjoj politici. Tako Sarajevska «Pravda», glavno glasilo Jugoslovenske Muslimanske Organizacije, piše o izjavi g. Pavle Radića sljedeće:

«Svakako važnost izjave gospodina Radića vrlo je velika. Ona je došla u jednom kritičnom času, gotovo neočekivano. Njegova izjava je čista i bistra, a znači približenje našem gledištu, koje mi već godinama zastupamo otvoreno i jasno. Ona će bez sumnje mnogo doprinijeti konačnom kristalizovanju pojedinih državnih pitanja, koja su kod nas neprestano na dnevnem redu i koje sav razvoj napredak.»

Audijencija predsjednika Hrvatskog Seljačkog Kluba, g. Pavla Radića, koja je potrajala puna dva i pol sata, to jest od 6 do 8 i po sati u večer, pobudila je pravu senzaciju u svim političkim krugovima, bez razlike na partijsku pripadnost, naročito s obzirom na okolnost, što je Pavle Radić prvi političar iz redova HRS, koji je došao u dodir s Nj. Vel. kraljem. Već sama ta okolnost stvorila je najbolje raspoloženje, jer se ta audijencija smatra političkim događajem prvoga reda i uvodom u toliko očekivano srednjavanje unutarnjih prilika s obzirom na odnos između Srba i Hrvata. Nj. Vel. kralj izrazilo je svoje zadovoljstvo zbog toga, što se prvi put susreće s predstavnikom Hrv. Seljačkog Kluba, naglašujući, da g. Pavle Radić kadgod što ustreba može da se obrati na Njega.

Prema činjenicama, koje postoje i s kojima treba računati, parlamentarni život postaje sve sposobniji za daljnji razvitak u interesu države i naroda i već ta okolnost ima se zahvaliti trezvenom i pomirljivom prosudjivanju svih krugova, koji u ovom slučaju dolaze u obzir. Pomirljivost i trezveno prosudjivanje naročito se primjećuje kod nacionalnog bloka.

Narednih dana pozabavit će se ministarski savjet s pripremanja za proslavu 1000-godišnjicu hrvatskoga kraljevstva, u kojima će učestvovati dvor, vlada, parlament i predstavnici čitavoga javnoga života. U vezi s tom proslavom obaviti će se takodjer u mjesecu junu i krunisanje Nj. Vel. kralja i to nakon miropoznanja u Ziti, u Zagrebu. Tim povodom osnovat će se i novi ordeni pod imenom «Tomislavova zvijezda». Orden će nositi na jednoj strani sliku kralja Tomislava, a na drugoj sliku kralja Aleksandra, a natpis će mu biti «1925—1925».

G. dr. Otokar Rybář — jugoslovenski poslanik u Carigradu.

Bivši vodja trčanskih Slovenaca i sadašnji predsjednik jugoslovenske delegacije u Firenzi, g. Otokar Rybář, imenovan je jugoslovenskim poslanikom u Carigradu. Cestitamo!

Što se dešava u Italiji?

Pred rimskim senatom vodila se ovih dana dosta važna rasprava o reformi vojničkog uređenja, koju je iznio ministar Di Giorgio. Njegova reforma naišla je na veliku opoziciju, naročito od strane generala Diaza. Di Giorgio je u svom govoru, kojim je branio svoj projekat (naerzi), na dva tri mjesta naglasio, da se vojska ne smije da mijša u strancarske borbe. «Vojska — rekao je on — ne smije da bude ni fašistička ni antifašistička, već samo kraljevska i italijanska vojska.» Ja ne poznam nikakve druge zakletke do t. one, koju sam položio kad sam obukao vojnu odoru. Čemu zakletvu vojnik polaže samo jedamput? Ove riječi bile su popraćene burnim i dugotrajnim aplauzom.

Pri koncu Di Giorgiovog govora došlo je do mnogih upadica od strane generala Diaza, tako da je predsjednik Tittoni morao da intervenira. On je među njim rekao i svo-

«Nema ništa tužnijega nego li gledati, kako se poglavice vojske prepriu među sobom.»

U debati je uzeo riječ i predsjednik ministarskog vijeća, (onorevole Mussolini, koji je izrekao značajan govor naglašujući, da prijete opasnosti novih ratova i da Italija mora da se za vremena spremi i on se slaže da se vojska ne mijša u politiku, ali energično otklanja da se disciplina u vojsci smatra kao antifašizam.)

U sporu između dviju teza (teze ministara vojno Di Giorgio i teze generala Diaza) on je iznio kompromisni predlog i, da se oduka za sad odgodi i dađe vladu vremena, da još dublje prouči čitavo pitanje i to sa gledišta financijskog i sa gledišta uvjeta obrane.

Govor i predlog Mussolinija primljeni su s najvećim oduševljenjem. Možda nije isključena mogućnost, da će uslijed svojeg antifašističkog stava ministar vojni Di Giorgio i položiti demisiju.

I u Parlamentu došlo je do burnih scena prigodom debate o interpelaciji glede fašističkog nasilja prilikom općinskih izbora u Pratek. Neki opozicionali poslanici liberalne stranke porječkali su se sa fašistima. Sačekjanja prešlo se i na tvorne napadaje. Viola je udario šakom fašistu Bottari, a onda je doletio Giunta i udario šakom Viola. Opozivši su se i Farinacci i comm. Maffi. Farinacci je pljunuo na Maffi-a, ovaj na njega.

Sušob u Parlamentu donio je kao posljedicu, da je Bottari izazvao na dvoboj Viola.

Pred izborom predsjednika republike u Njemačkoj.

Napokon su se stranke lijevice u Njemačkoj odlučile da stvore zajednički front proti desnici i da udju zajednički u odlučnu borbu ne samo za izbor predsjednika republike, nego i u drugim političkim sukobima. Osobita pažnja posvećena je političkom položaju u Prusiji, koji stoji u uskoj savezi sa izborom predsjednika republike. Kratko vrijeme morao je socijalista Braun da se dva puta odrede ministarskog predsjedništva u Prusiji te dva puta i katolik Marx, a sve radi opstrukcije monarhističkih stranaka poduprih od jake skupine komunisti. Radi jednake sudbine ovih dvaju kandidata, čije stranke ipak sačinjavaju većinu u pruskom saboru, nastojalo se je zadnjih dana, da dodje među njima do sporazuma, na način, da bi socijalisti poduprl kandidaturu Marxa za predsjednika republike, a katolici glasovali za socijalistu Brauna pri izboru prusijanskog ministra predsjednika.

Ti pregovori, i ako nisu doveli do očekivanog sporazuma, ipak imali su kao posljedicu zaključak, da se izabere samo provizorni ministarski predsjednik i to iz redova posrednjih demokratskih elemenata, te se je napokon odlučilo da se kao kandidat za takvo mjesto postavi demokratski poslanik Hoepfer-Aeschof, koji je faktički izabran zajedničkim glasovima svih republikanskih stranaka, Udruga desnica sprema, uz potporu komunisti, najostriju opstrukciju protiv nacra poreznog zakona, za koju eventualno novi ministar predsjednik imade instrukciju da raspusti sabor i uree nove izbore. Po tomu se očekuje, da će još ove sednice uslijediti raspust pruskog sabora.

Ovo približenje katolika i socijalista na pruskom saboru i potreba buduće saradnje protiv sve agresivnije desnice uplivalo je znatno na držanje republikanskih stranaka za skoro ponovni izbor predsjednika republike. Sve republikanske stranke, osim socijalista, sve su slabe da zajednički kandidati za predsjednika bude Marx, za što je katolika centrum službeno odlučio da postavi njegovu kandidaturu. S ovim so socijalisti stavljeni pred govoru činjenicu, a jer i kod njih najupljuje političke ličnosti smatraju neophodno nužnim da se podupre Marxova kandidatura, ako se hoće spriječiti izbor monarhističnog reakcionera Jarresa, to se drži za sigurno da će se socijalisti odeci svoje kandidature i glasovati za Marxa, koji će u tom bitu na 26. aprila sigurno izabran. Socijalisti bi se na to bili već odlučili, ali se moraju boriti sa poteškoćama kako da svoje mase uvjere da glasuju za građanskog kandidata.

Monarhističke stranke nalaze se u velikoj neprilici, jer razumiju da sa kandidaturom Jarresa nemaju nikakova izgleda proti kandidatu udružene lijevice. Zato pomislija da odbace njegovu kandidaturu i da pokušaju galvanizirati mase noseći koju veliku ličevnu stvar drugu, ali ni u tom slučaju ne mogu računati na uspjeh.

Kratke vijesti iz svih strana

— Općinski odbor u Baškoj Topoli (Jugoslaviji) zaključio je da 1000 jutera zemlje od svojih pašnjaka, od kojih je općina imala do sada nezatne koristi, podijeli među 800 svojih najsiromašnijih stanovnika, iako da svaki dobije po 200 kvadratnih hvati u svojim sa jednim ograničenjem i to zemlju ne može otudjivati.

— U Jerusolimu otvorila se je na osobito svečani način jevrejska univerza.

— Zapalio se je u Brindisiju parobrod «Candiano», jedva nakon što je stigao iz Rijeke. Parobrod je bio krcat drvom, benzinom i uljem za Tripoli. Izvručen je na otvoreno more i potopjen hitcima.

— Prema novom mađarskom izbornom zakonu imat će oko 850,000 žena aktivno pravo glasa.

— Asistent na patološko-anatomsom institutu u Pragu dr. Franjo Winterl postavio je žrtvom svoga znanja. Kod istraživanja se prije nekoliko dana inficirao bacilima škretla i utokom umro.

— U trgovackom, vrlo živom dijelu New Yorka, je uspjelo štetorici bandita, da provalje u radnju nekoga finansijera, da svežu sve njegove, koji su se ondje nalazili, i da ukradu

predmeta i nakita u vrijednosti: 50,690, 100,000 dolara.

— U planini Crmljivo u Kosovskom okrugu otkriveni su veliki slojevi željezne rude. Rudno se polje prostire na 20 km.

— Prema vijestima iz Pekinga kineske bande napale su na neke gradove u predjelu Čansu, kojim su zgodom odveli preko 1000 žena i djece.

— Li Tirane javljaju, da je zdravstveno stanje predsjednika republike Ahmed-bega Zogu vrlo kritično. Drži se, da je njegovim prohtovima uspjelo, da mu u hranu podmetnu otrov.

— Nijemci između Poznanja i Katowic napravili su ovih dana demonstraciju protiv brogradskog pjevačkog društva «Obilice», koje se nalazio na pjevačkoj turneji. Njemački nacionalistički šovinisti skinule su sa voza vatrske i sprške zastave na stanici Baite, časa kad je voz prelazio gornjo-slesku njemačku teritoriju. Zbog ovog antislavenskog gesta Nijemaca, donose poljski listovi svoje napadaje na Nijemce.

— Na sjednici italijanske komore govornika poslanik gorčkih Slovenaca Besenjak i kritizirao postupak vlasti prema Slovencima u Gorici i Bescanji ističu potrebu, da se seljcima daju krediti i da pri dođeljivanju rata odstete vlasti nepristrano postupaju, jer se sada dešavalo da se naročite pazilo na tko je Italijan, a tko nije.

Domae novosti

† Nikola Temel.

2. aprila ov. god. ispustio je svoju mukotrpnu dušu u bolnici na Rijeci cand. med. apsolvent medicinskog fakulteta u Zagrebu — Nikola Temel.

U času, kad se prirodna budli na novu život, kad se stali zelepitli goji bokovi naših gora, izgubismo ga, Ostavi nas u času, kad je skorim završetkom svojih studija imao da upotrebi svoje znanje i u korist naroda i radost svojih patničkih roditelja. Bio je uvijek slabašan, ali se na zdravlje nije mogao tužiti, posljednja bolest oslabila je njegov slab organizam i bacila ga u prerani grob.

Kako je bio povučen radi napornog študija, mnogo nisu poznavali njegovo duševno bogatstvo i mišljenje kao i ljubav njegovu do creskog kopaca, kojeg je stizao u on bio. U jednom dopisu iz Cresu a «Istarskog Riječja» ovako piše o creskim prilikama:

«Creski je seljak uzo u ustrajnosti u radu i samo tako se tumaci, kako može ovač kršni otok samostalno hraniti svoje stanovnike. I taj uzor-radnik, koji je po svojoj discipliniranoj prirodni sklon pravnome poretku društva, postavio je prije par decenija frontu parazitizmu i principu nasilja, koji su utvriježen u krvi creskih «signorotia». Mučnim radom emancipovao se materijalno i danas je creski seljak neovisan o kreditu nekadašnje vlastete. Lijenjenica, muči cresku gospodu. Masa otvara oči. Patriarhalni mir, kojim su creski «signori» uživali, i još uzivaju, kao monopol presku općnu, kanda je u opasnosti. Još preostaju fašizmi, revolveri, prijetnje sa paležem i ricinusom, da se odreže pozicije i neumrlji princip: uništiti seljaka, koji se budi. To je bitnost onog napetog stanja između jedne i druge stranke u Cresu. To je bitnost — eszenza — creskog fašizma. Sve drugo; užročni interesi Nacije na granici, subverzivni elementi i sl. i sl. to su sve samo strašila za naive ital. funkcionare, koji već godinama nasjedaju to dobro organizovanju provincijalnoj komori Slavena, da se on takav i osjeća i da se težnje ostalih Slavena u Italiji takodjer težnje creskog seljaka. Ali od toga mi kažu nesuglasice Cresana jedne i druge narodnosti sklonih uvjerenju, da će se pravedni i po stanak Italije neopasni zahtjevi u jednom morati poštivati i s njima računati. I zato je danas čitava creska poštena i pravnomere redu sklona javnost u borbi protiv kamore na creskoj općini.»

Ove riječi odzvanjaju kao posljednji akord, kao zvuk prekinute zice. Sad gde više nema među nama. Vijest njegovog smrti djelovala je kao grom među creskim pučanstvom i na ličima se izrazila duboka žalost na nesreću, što je stigla mladi život i neutiševje roditelje. Njima, uz dubokog saosjećanu bol, naše iskreno saučestje.

Zabava u Opatici.

U Opatici bit će u ponedjeljak, 13. o. zabava, što je za svoje članove i članice prijedruje naše žensko Udruženje. Prikazivat će se dvije vrlo vesele igre: «Dječica» i «Interpret». U obje igre zaplene su gotovo vse naše najbolje snage. Bit će dakle smijeha!

Škrlat u Istri.

Pišu nam iz Sunjevice: — Nedavno se je pojavio u nekim našim selima škrlat. Ta bolest je bacila više ljudi u krevet. Među bolesnicima imla najviše djece. Ovih dana umrla je uslijed nepametne bolesti i jedna djevojčica od 13 godina. Kraljevi je doba, da vlasti priskoče ljudima u pomoć. Ako doktoru to ne učine, bolest će zauzeti još veći mah.

Gdje su evropske vlasti, gdje Liga Naroda?

Pod naslovom «Naša braća na jugu» izišao je u splitskoj «Pobedi» članak, u kojem se točno opisuju uzasne patnje naše neoslobodjene braće u grčkom ropstvu. U tom članku čita se među drugim ovo:

«Naša neoslobodjena braća na jugu, koja se nalaze u grčkom ropstvu, doživljavaju jedno malo Kosovo. Nemo i neprimetno s onu stranu južne granice slobodne, mlade, ujedinjene Jugoslavije, oko Lerina, Vodena, Soluna i dalje, u zemlji nekad, u davni, našoj, a sad grčkoj, odigrava se jedna strašna tragedija: dogovorni Grci i Bugari sudbinski nemilosno brišu s lica zemlje, raseljavaju, preseljavaju i odvođe u ropstvo, konfiskujući im jednostavno sve i proglašujući ih plenom osvojenim, hiljade i hiljade cvetova naše rase, našu narodnjicu braću, obdarenu u najpunijoj mjeri svim našim rasnim vršinama.

Dodju grčke vlasti i neke njihove komisije u jugoslavenska sela, sazovu glave porodica i zadržava i obaveste ih kratko ali jezgrovito, da zemlja, koju posедуju, nije njihova; da kuća, u kojojju stanuju, nije njihova; da blago i žito, koje imaju, nije njihovo; da oni nisu Jugoslaveni, već Bugari i da prema tomu kroz dvadeset i četiri sata sa svim svojim rodom i porodom imaju seliti iz grčke države. Onda ih predaju bugarskoj komisiji, s kojom su u dogovoru i koja ih hitno prima, te gole, bose prebacuje negde duboko u rasrskavljenu Bugarsku, gde im se gubi trag i gdje su za nas za uvek izgubljeni. Kratak, ali uspešan postupak. Do koji mesec ne će tamo više biti ni jednog našeg čoveka ni porodice, sem možda jugoslavenskog poslanika u Grčkoj.»

Bilježimo sa najvećom boli u srcu tu odista žalosnu vijest. Krajnje je doba, da Liga Naroda i evropske vlasti stanu na put tom grčkom barbarluku. Zar nemaju minimalu samolosti do progonejane raje?

Bespravna raja.

Nedavno je vlada raspustila jedno općinsko zastupstvo u Istri. Danas na toj općini pašuje općinski komesar. S našim ljudima nema nikakve obzirnosti. Ponaša se gore nego kakav turski paša. Evo dokaza:

U jednom našem selu te općine imenovan je komesar za seoskog delegata najgoru ličnost. Ljudi su ostali upravo zapamćeni, kad su čuli, da je najveći propalica čitavog sela najedamput postao općinskim delegatom. Sakupila se deputacija i otpulila se g. komesaru. Kad je došla u njegov uređ, stala ga nagovarati i moliti, da promijeni, novoinmenovanog delegata. Nato im komesar osorno odgovori: «Vi nemate nikakvog prava, da ista tražite. Vi morate stajati kod kuće, kopati zemlju i plaćati poreze. Svojom hrvatskim jezikom možete da govorite samo u svojoj kući, jer vi ste posljednji, koji govorite tim jezikom. Naše škole rade na rone, da vaša djeca postanu Italijani. Ovdje je Italija, a tko je Hrvat, taj nema nikakvog prava. Italija je došla ovamo, a ako bi jedamput morala otići ovdavle, znajte, da ćemo prije svog odlaska poklati vas Hrvate. To nek vam bude prvi i zadnji put, da se osudujete doći k meni, Mars, napolje! I da vas više ne vidim...»

Tako eto postupaju italijanski općinski komesari na našim općinama. Naši ih seljaci tove sa svojim žuljavim rukovima, a općini postupaju s njima kao sa psima. Uvjereni smo, da danas tako ne postupaju sa svojim državljanima ni turski paše. I još imaju obraza da govore o nekakvoj «civilizaciji! Nek se radije srame! Ovakovim se postupkom ne radja ljubav, nego najveća mržnja i nezadovoljstvo, što nije ni najmanje u interesu Italije.

Gospodine komesare, okanite se čorava posla! Ne proganjajte naš izmučeni narod! Budite uvjereni, da tiranija nije usrećila veliki narod. Pašaluk je upropastio veliko otomansko carstvo, pa bi mogao i vas, gospodine komesare, li pak možda mislite, da ćete sebi s ovakvim postupkom priboriti izgubljene pozicije?

Istina o slusnomu događaju.

Primamo: — Poštovani gospodine uredniče! U predzadnjem broju naše objavljene «Istarske Riječi» izišao je jedan dopis iz Sluma, koji ne odgovara posvema istini, pa Vas molimo da objavite ovaj ispravak:

Istina je, da je M. Božić, bila izlezmana od sina pokojne Kate Božić i da je krvava u nesvijesti ležala na vratima plesne dvorane, ali nije istina da je bila u dvoboju sa pokojnom Katom. To mogu da posvjedoče svi prisutni. Pokojnica je svoju protivnicu, koja se pravodobno povukla da izbjegne opasnost, samo izgubila po obrazu, no većih je vrljedia nije zadala. Svrhu tomu je dakako kriv sin pokojnice, kojega je Bog nagradio više rukama nego razumom, da nije znao izmiriti dvije majke, već je izlezmano nevnu sestru pretarene djevojke. Moguće da bi bila pokoj-

nica uzdržala svoju srdžbu, kad bi bio koji mladić plisao sa njezinom kćerkom. Komisija je ustanovila, da je pokojnici puklo srce od srdžbe. Marija Božić je na sudu oprostita svojem protivniku. Sud joj je odbudio 160 lira za ono vrijeme, što je obležala u krevetu. Toliko istine radi. — (Sljedi potpis).

(Opaska Uredništva: Objavljamo dragovoljno ovaj ispravak, eda time udovoljimo molbi našeg prijatelja iz Sluma. Iz njegovog ispravka — dotično rasijsjenja — ispuštili smo samo nekoje riječi, koje se ne liču predmetu).

Italijanski učiteljski sindikat protiv Gentile-ove školske reforme.

Italijanski učiteljski sindikat u Milanu izdao je ovih dana jednu izjavu, kojom odsudjuje Gentile-ovu školsku reformu. Ta izjava glasi:

«Ne može se štititi o moralnom nasliju, koji je sankcionisan sa 4. i 17. čl. kr. dekreta od 1. oktobra 1924. na štetu inercodnomjenim općinama, gdje im se već u prvim razredima pučkih škola narinulo italijanski jezik. Takva se naredba protivu dobrom smislu i temeljnom pedagoškom nauku, koji zahtjevaju, da se prvi nauči versu u materinskome jeziku! Jasno je, da takva naredba mora da ograniči polazak i naukovne ispreje pučkih škola...»

Svakako, pametna izjava. Dužnost je kompetentnih faktora, da se malko zamisle i tu izjavu i da provedu temeljitu reviziju zloglasne Gentile-ove školske reforme.

Ne selite u Južnu Ameriku!

Kako je poznato, u Braziliji već nekoliko mjeseca vlada revolucionalni pokret. Direktni uzroci tog pokreta jesu lične raspre, ambicije i politički partijski odnosi. Neposredan uzrok posljednjih ustaških pokreta u državi Rio Grande del Sur jeste neredovno isplaćivanje plata državnim, građanskim i vojnim činovnicima i anarhično stanje u provincijalnoj državnoj upravi. To revolucionarno stanje zahvatilo je napopolnije i najbogatije krajeve Brazilije. U posljednje se vrijeme većina naših iseljenika seli u državu San Paolo Rio Grande del Sur, Santa Catarina i Parana. Broj sadanjeg neredovnog stanja u napomenutim državama uvedene su izvanredno stroge mjere. Sav život je ukločen, naročito trgovina. Osim toga svuda se opaža imovnička i lična nesigurnost.

U Uruguaju je samo grad Montevideo od važnosti za naš svijet i to zbog 3 fabrike za konzervisanje mesa. Zahvaljujući slučaju, što je u njima zaposleno 4—5 dobrih Jugoslavena na boljim položajima, naši radnici nalazili su dovoljno posla i primali su se radije nego radnici drugih narodnosti. Ali australijske fabrike za konzervisanje mesa nastoje u posljednje vrijeme podići svoju produkciju na predratno stanje. Ako im uspije, da to postignu, ondi je sigurno da će londonski trg manje tražiti južnoameričko meso. Faktat je, da je u jednoj fabrici već otpušteno mnogo radnika. Tu je do sada bio najsigurniji posao, na kojemu su nalazili zarade naši radnici.

Drugi manje siguran posao jeste gradnja novih željezničkih puteva.

Argentina je prvenstveno poljoprivredna zemlja. Zbog toga svi napori argentinskih useljeničkih vlasti upućeni su u pravcu, da privuku u Argentinu što više zemljoradničkog svijeta. Medjutim ovogodišnja žetva žita dospjela je u podbacila, najmanje 55 posto prema lanijskoj žetvi. Otuđa lako je razumjeti, zašto većina radnika klatari po gradu i ne može da nađe posla.

Jedna okolnost naročito otežava položaj našega svijeta. Prije radnik je mogao od države iznajmiti zemlju. Ako je radi sam 18 godina besprekidno, stiče pravo da kod nadležne vlasti obradivaju zemlju uknjiži definitivno kao svoje vlasništvo. Dekretom od prošlog septembra ta je povlastica ukinita i država za sebe zadržava pravo da nekome odobri upis kao vlasništvo a drugom da ne odobri.

S obzirom na ovaj kratki prikaz prilika u Braziliji, Argentini i Uruguaju, pozivamo na naš radnički svijet, da za sada ne polazi za napomenute obrata za informacioni slučaj prethodno prikazanih na naše maccije o tamošnjim prilikama na naše uredništvo. Ujedno molimo naše ljude, da ne puste za varavati od lažnih agenata, koji idu po našim selima.

Povišenje biskupskih i svećeničkih plaća u Italiji.

Kako smo javili u posljednjem broju «Istarske Riječi», vlada je sa 1. aprilom povisila svim svojim činovnicima plaće, a tako i biskupima i svećenicima. Biskupima je povisena državna plaća od 12.000 na 18.000, a svećenicima od 2.500 na 3.500 lira. Tko nije dobio povisicu početkom ovoga mjeseca, dobit će je naknadno. Likvidacija bit će doskora proradana.

Automobilski saobraćaj Trst—Pazin — ukinit.

Dne 5. aprila bio je ukinit automobilski saobraćaj Trst—Pazin.

Svega po malo

Lupeži u Americi.

Cjelokupna američka štampa divi se Gerald Chapmanu, najvećem zločincu, što je ikada postojao u Sjedinjenim američkim državama. Njegova slika resti sve ilustrovane listove i časopisa, a vješti kriminalni kroničari veće za njega, da je najsmjelniji, napreventaniji i najokretaniji u svom zanatu. Većina listova potanko opisuju svojim čitaocima njegovu čitavku karijeru.

Posljednjih pet godina Gerald Chapman neprestano je držao američku javnost u napetosti. Godine 1919. otpušten je iz tamnice Sing-Singa, pošto je tamo odležao ravnih sedam godina. Kada se opet domogao slobode, nastalo je za njega «veliko doba»; jedna provala sljedila je iza druge bez da je oblastima uspjelo otkriti krivca. U oktobru 1921. učinio je «najslavnije» djelo. U pol bijela dana ukrao je iz jednih poštanišnih kola milijun i pol dolara. A sedmicu kasnije počinio je sličnu krađu kod Niagara-slapova, ali je tamo odnio samo 70.000 dolara. Pošto je poslije toga opitao još dva draguljarska dućana, namjerovao je bio poći u Evropu, da tamo u miru uživa plodove svoga «erada»; tek nekoliko dana prije odlaska, uspjela je policija u New-Yorku, da ga uhvati u njegovom luksorjornom stanu u otmenjoi četvrti grada.

Chapman nije nakanio pustiti svoju karijeru; kada ga je prvi put počeo da preslušaje sudac istražitelj, pokušao je da umakne skoviši kroz prvi kat. U tom naumu jedva ga spriječiše te ga odpravivše u kaznionu Atlanta u Georgiji. Tamo se godine 1923. nekako dočepao pile na nepoznat način; pomoću te pile prozeo je rešetke na prozoru te se je spustio na užetu, (što ga je načinio iz posteljine) sa visine od 30 stopa na tlo.

Taj bijeg iz kaznonice bio je senzacija prvoga reda. Po čitavoj zemlji lovili su Chapmana. Napokon su ga uapsili mjeseca siječnja 1925. u Murrie Lazana, pošto je bio dvije godine na slobodi. Zatvor toga grada nije bio podasan za tako veliku pticu, pa su ga zato poslali u zatvor glavnog grada Indiana, Indianapolis.

Čitava se zemlja oдахnula, kada novine javiše, da su uapsili ovoga razbojnika i provalnika. U isto doba počela je štampa da uzveličava djela ovoga čovjeka, budući da je promatrala njegove podvige sa gledišta čistog sportsmana. Uslijed takog velikog pisanja i govora porasla je kod pučanstva vjera u njegovu kriminalnu energiju tako, da sada na njegov račun idu sve nerazjašnjene provale i krađe. Svagdje je on bio na sceni, a njegov revolver prošao je u isto doba u New-Yorku i Chicagu; prema vijestima iz novina, on je bio ubijen od policajaca u isto doba u Indianapolisu i Philadelphia. Uvijek mu je uspjevalo da umakne progoneiteljima, a gdjekada na zagonetan i tajniti način.

Chapman je pomagala i njegova vanredna prisutnoet duha. Kada bi ga na djelu uhvatili sa revolverom u ruci zarikao bi prestrašeno pokazujući na protivnu stranu: — «Eno tamo, hoće da me ubije.» Tada bi bacio praskavicu i umakao brzo. Uvijek je gojio elegantan i podasan; kod zadnjeg bijega platio je šotera sa banknotom od 1000 dolara.

Sada s'edi u čvrsto zatvorenoj ćeliji u Indianapolisu, dok američka «senzacija» željna publika, očekuje, kada će da umakne. Chapman sigurno ne smatra svoju karijeru završenom; tako pišu američki listovi.

Kraj, gdje su ljudi najzdraviji.

U istočno-frizkom selu Ditzum proslavila je neka gospodja Bruhns svoj 104. rođendan. Ona čitavoga života nije bila nikada bolesna. Ovakvi slučajevi nisu u onom kraju rijetki, a statistika pomora je mnogo povoljnija, nego u ostalim predjelima Pruske, premda tamošnja klima je vrlo oštra, a čitave godine duvaju s mora žestoki vjetrovi, koji čiste zrak od mikroba. A osim toga opora klimatični ljude otpornijima i zdravijima, pa je svojim normalno, ako netko doživi osamdeset godina. Ali maleno selo Ditzum, koji broji 800 stanovnika, posjeduje svakako rekord. Osim gdje Bruhns žive ondje dvije žene od 95 godina, a 19 stanovnika preživjelo je osamdesetu, a 25 sedamdesetu godinu. Svi ti ljudi kao prvi Frizi oduševljeno vole čaj i smatraju to piće glavnim razlogom svoje zdravlja.

Jedno rijetko otkriovanje.

Dr. Paja Radosavljević, profesor eksperimentalne pedagoške na univerzitetu u New-Yorku, imenovan je za doživotnog profesora na univerzitetu, na kome sada služi. Tim otkriovanjem, koji se daje kao naročito priznanje kao pravac, da se penju iz Carnegiejevog fonda. Ovo je prvi Srbin, koji dobija ovo visoko naučno otkriovanje, rijetko čak za američke naučenjake.

Najveći hram na svijetu u opasnosti

Veliki hram u Karnaku, čije ruševine prekrivaju područje od 40 hektara, pa su zato sigurno najveće na svijetu, teško je ogrožen podzemnim prodiranjem Nila. Čim je otkrivena ta pojava, svi arheolozi silno su zabrinuti za daljnji opstanak tog veličnog spomenika miđnjeg opstanak su sigurno ugroženi. Voda je već prilično jako potkopala temelje a sada jedna naročita komisija stručnjaka optuvala u Luskor, da stvara istrazi i da uređi sve potrebne protumjere.

Bogati čudak.

Neki bogati Englez ostavio je nedavno novu stau jedan gleem imetak i krasne posjede na ladanju. Ali u oporuci (testamentu) držana je i jedna klauzula, koju treba bezuvjetno ispuniti. On naime traži, da ga se spalj čokomno sjedi na divanu obučen u sportsko odijelo... Njegov pepel treba onda pomiješati sa pepelom pokojne supruge i metnuti u jednu urau. — Zbilja čudak!

Jugoslavensko sokolstvo u 1925. godini.

Jugoslavensko sokolstvo poslije II sokolškog sabora nalazi se u stadiju velikog organizovanja. Unutar društva, župa i Saveza organiziraju se upravni odbori, koji imaju da vode cjelokupan rad.

Sva se društva pripremaju za velika međusletska natjecanja, koja će biti u Beogradu. Ako prosječno svako društvo pošalje samo po jedno odjeljenje — znači, da će u Beogradu biti preko 4000 natjecatelja. Najviđjniji članovi i stručnjaci jugoslavenska sokolstva spremaju se na otvorenje Tyršovoga Doma u Prag, koji će biti u mjesecu maju.

Ljetno vrijeme upotrebit će se za izlete i zborove u narodu, a u mjesecu septembru proslavit će cjelokupno jugoslavensko sokolstvo (460 društava) na svečan i dostojan način, u skladu sa današnjim stanjem 1000-godišnjicu hrvatskoga kraljevstva. Od septembra počinje spremanje sokolstva za proslavu 1. decembra — dana ujedinjenja Srba, Hrvata i Slovenaca.

Jedna porazna statistika.

Slovenačke novine javljaju, da se u I. godini popiye u Jugoslaviji 204 milijuna litara vina (u vrijednosti 1 milijarde i 634 milijuna dinara), 312 milijuna litara piva (u vrijednosti 1 milijarde i 248 milijuna dinara), 66 milijuna litara rakije (u vrijednosti 1 milijarde i 320 milijuna dinara). U tim pićima ima 656.000 čistog alkohola, za koje bi se lako moglo dobiti 2 milijarde i 248 milijuna dinara. Radi uzivanja alkoholnih pića i «plavin» ponedjeljaka Jugoslavija gubi godišnje 8 milijarda i 104 milijuna dinara. Svaki Jugosloven popije prosječno godišnje 1703 litara vina, 26 litara piva i 5 i pol litara rakije, to je dakle 48.53 litara alkohola, ili 6.399 čistog alkohola. Od posljedica alkohola umre dnevno u Jugoslaviji 500 osoba, t. j. godišnje 183.000 osoba, što opet predstavlja gubitak od 1 milijarde i 7 milijuna dinara.

Čudnovati liječnički kongres u Londonu.

Engleska štampa mnogo se bavi tajnim kongresom londonskih liječnika, koji je neku dan održan. Ovaj kongres — na kom su sudjelovali najviše engleski kirurzi — pravi je kuriozum među sličnim priredbama. Liječnici su konferirali u tamnoj dvorani, tako da se nikoga od učesnika nije moglo prepoznati. I zato su mogli mirne duše pripovijedati, kakove su sve pogreške počinili u prošloj godini — i koliko ljudi su spravili na drugi svijet. To je bio prvi ples, ples amputiranih ruku i nogu, prekrasno izvedjenih sljipih crijeva i sličnih krastosa. Kongresu je bila svrha, da mladim kolegama pokaže, kako valja biti oprezan u vršenju zvanja — i tako valja štediti ljude, koji se puni povjerenja predaju liječniku na milost i nemilost.

Pobjegao sa kućom.

Uvijek slušamo koliko je praktično kupiti drugu kuću, koje se najrazličitiji tipovi pokazuju na svim većim izložabama. Te su kuće doista vrlo praktične i jeftine, pa ih imade naročito mnogo u franciskim opustošenim krajevima. Franceski posjednik Druvet u Saint-Quantinu uzimao je prošle godine takvu kuću nekom Georgesu Legalu, koji je bio bez stana. Medjutim gazda se je silno iznenadio ovih dana, kad je došao i vidio da je zemljište, na kom se nalazila njegova kućica, posve golo. Nestalo je kuće i njenog starana. Ne zna se sad, da li je stana kur prodao i pobjegao ili spakovao i odvuкао nekud, gdje bi mogao ljude uvjeriti da je ta kuća njegova.

Milijunari, koji prosjače po ulicama.

Prosijaci sa ušteđnjom nisu rijetki. No ipak je senzacionalno, kad se kod prosijaka nadje imetak od preko pola milijuna lira. Ovih dana uapsila je policija u Genovi nekoliko uličnih prosijaka, za koje se otkrilo, da su mahom imućni ljudi. Neki starac, koji je redovno prosjačio pred crkvom, imao je četiri elegantna stana u gradu, kuće u okolici, a u banci uložaka za pola milijuna lira. Lukavac se je osim prosjačanja bavio i lhtarstvom te davao zajmove uz 120 procenta. U Rimu je također silno razvijen zanat prosjaka-liharva, pa je ondješnja policija odlučila da energičnim mjerama spriječi taj lopovluk.

Održano nos ženi, koja je došla u zatvor, da ga posjeti.

U zatvoru italijanskog mjesta Busto bio je zatvoren neki Giulio Colombo, osuđen na dvije godine zbog krađe. Ovih dana posjetila ga je njegova žena i razgovarala s njim 20 minuta, jer je, on trebao doskora da bude otpremljen u Milan. Razgovor je počeo vrlo mirno, ali odjedared se je muž približio ženi da je poljubi, i u isti čas joj na očigled strazara, koji su bili prisutni, odgrizao nos po polovici. Teškom mukom savladali su robitaša, koji je bio silno kao lud. Ženu su otpremili u bolnicu. Od užasnog ujeda bit će trajno iznakažena.

Seoba Turaka iz Jugoslavije.

Medju Turcima u jugoistočnim krajevima Jugoslavije osjećaju se u posljednje vrijeme jači pokreti za iseljavanje. Mnogi Turci prodaju svoja imanja i sa svojim porodicama odlaze u Sibirnu, a neki u Carigrad. Tako je preko željezničke stanice u Skoplju, od početka ove godine do danas, otišlo za Solun oko 1000 turskih porodica. Kad se uzme u obzir, da mnoge porodice imaju 3 do 4 člana, onda izlazi da se iz Južne Srbije iselilo u roku zadnja dva i pol meseca preko 4000 Turaka. Najviše iseljavanja ima sa Kosova, iz Kumanova, Preševa, Bujanovaca i drugih krajeva.

Dijete sa tri ruke.

Jugoslavensčke novine javljaju iz Mostara, da se u selu Miljanima rodilo jedno dijete, koje ima tri ruke. Treća ruka nalazi se na leđima. Nekak porodjača majka je odmah umrla, a nema nikakve nade, da će to dijete ostati živo. Ovo je dijete inače slablo i kržljivo.

Ljudožderi u potrazi za zlatom.

Prije nekoliko dana došle su iz Irkutskaja vijesti, da su u Zabajkalsku, u okolini Tommota, u posljednje vrijeme nađene toliko naslage zlata, kao nikada dosada. Ali su s tim vijestima istovremeno došle i druge vijesti, koje javljaju, da se je uslijed groznice za zlatom pojavila također neobična društvena kriza. Stanovništvo izdaleka i bliza nagrnulo je u tolikim masama, na zlatna polja, te u pravim karavanama prolaze na hiljade kroz skoro nepristupne šume, dolazeći u Aidan iz svih krajeva Sibira. Moskovske su novine o toj groznici i mukama ljudi, koji idu da se obogate; doduše već javile, ali pravu sliku o tamošnjim prilikama daje istom «Amurskaja Pravda», u sljedećem opisu:

«U Tommotu je polovina svijeta izgubilo glavu. Odmah pred dvije godine, kad se prvi put pročulo, da su u Aidanu pronadjena bogata zlatna polja, navali je narod sa svih strana. I što više su se množile vijesti o novim zlatnim naslagama, u toliko više dolazili su novi ljudi. Zlatonosne parcele bile su doduše već davno podijeljene, ali ipak je nezasićen svijet dolazio u velikom broju. Posljedica je bila, da se je brzo pojela cijela hrana u tom kraju. Nastupila je bijeda i glad, a preko 2000 ljudi izgubilo je od raznih bolesti. Po cijeloj su okolini, po gradovima i selima pribijene table, da se u Tommotu radi prenapučenosti niko više ne pušta, ali ni to nije mnogo pomoglo. Emigranti su služili se svakakvom lukavošću dopirali krajputnicima, jer su u putevima bile postavljene straže, koje su svakog zadržavale, silile ga, da se vrati natrag. A ipak je većina tih karavana već dugo vremena lutala po skoro nepristupnim prašumama, a druge su opet zalutale po gustim tajgama, umirući od gladi.

Tako je pošla na put za Aidan također jedna radnička karavana iz Zeje. Pribijala se je kroz šume na nepristupnim stazama, samo da izbjegne straža. Ali je u sumu zalutala i nije mogla naći izlaz. Pošto je potrošila posneću rezervu hrane, došao je glad. Po malo se pojelo sve, šta je ikako mogao želudac prekuhati, konačno i koža s cipela. Razumije se, da je fizički otpor kod učesnika karavane sve više smalaksavao. Svak je osjetio, da ga čeka neminovna smrt, ako se ne desi nekakvo čudo. U tom očaju palo je rješenje, da se jede ljudsko meso onih, koji su sasvim iznemogli i pali mrtvi. Odlučeno su ruke i noge najprije nekome mrtvom Kinezu i sa zatvorom odčinile, ublažili su članovi ekspedicije svoj glad. Od užasa im se je prevrtao želudac, ali su ipak jeli i na taj su se način vukli dalje. Pojeli su najprije cijelo mrtvo tijelo Kineza, a zatim jednog Tatarina. A kad su to pojeli, ipak su prikupili malo snage i niko više nije umirao. U toj teškoj situaciji opet su vijećali, šta da se radi i pala je presudna riječ, da je težak samo svaki početak. Ljudi su se bili pretvorili u zvijeri, naučili su se na ljudsko meso i prosto su stavili na kocku, koža će zaklati. Kocka je pala na nekog Vjunova, koji je uza se imao dva sina. Sinovi su teškom mukom izmogli od članova karavane; da im oca ne zakohu bar do sutradan u več. Možda će — rekoše — na putu još neko umrijeti i ne će trebati ubijati. A karavana imala je sljedeći dan ustajnu sreću, jer je našla let crkvenog konja. Kao vukovi bacili su se gladni na crkvenog. Kad su se najeli, rasjekli su preostatak marnice i ponijeli su dijelove sa sobom. Za nekoliko dana pobrali su se srećno do Tommole, gdje su pripovijedali o strahotama svoga puta i lutanja. Ali uz put izgubili su 11 svojih članova, koji su umrli od gladi i koji su većinom opet ublažili glad svojih živih drugova.

Književnost i umjetnost

«Zadrugar».

U Splitu izlazi gospodarski list «Zadrugar», glasilo «Zadružnoga Saveza». List je vrlo lijepo uređen, pa ga najtoplije preporučamo svim našim zadrugama, to više, što posvema odgovara i našim potrebama, jer je Dalmacija po konfiguraciji i sastavu ita vrlo bliska Istri. «Zadrugar» izlazi dva puta na mjesec, a cijena mu je 20 dinara na godinu. Naručuje se kod Uprave «Zadrugara» — Split (Dalmacija), Livanjska ulica.

Darovi

u fond «Istarske Riječi».

Naša tri iseljenika šalju nam iz Amerike 30 lira u fond «Istarske Riječi» sa željom, «da bi sretno napredovala naša prava i jedina zagovornica jugoslavenskog naroda i njegovih političkih prava u Istri». Darovao svaki po 10 lira: Antun Božić iz Rašpora 28, Grđo Klabas iz Račje-Vasi 35 i Jakov Grbac iz Praporča 54.

G. Josip Žutić iz Zminja sakupio među prijateljima u Zminju 10 lira.

G. Ivan Medica — Izola daruje 5 lira.

Gg. A. B—ić i Mate H. obojica iz Berseča šalju nam 7 lira za fond «I. R.». Prvi daruje 5 lira, a drugi 2.

Svim darovateljima neka je ovime izrečena srdačnija hvala. Slijedili ih i drugi u ovom lijepom primjeru!

za «Šolsko društvo» u Trstu:

Sabrano po g. Josipu Žutiću Šimovu u Zminju 10 lira.

Izdavač, direktor i odgovorni urednik:
IVAN STARI
Tisak: TISKARA «EDINOST» U TRSTU

Lovransko društvo za štednju i zajmove
registrana zadruga na ograničeno jamčenje

POZIV

XXI. redovitu godišnju glavnu skupštinu
koja će se održavati
dne 19. aprila 1925. u 10. sati prije podne
u kući br. 1 b.

DNEVNI RED:

1. Čitanje i odobrenje zapisnika posljednje glavne skupštine.
2. Izvješće upravnog i nadzornog odbora.
3. Zaključak glede uporabe čistog dobitka.
4. Izbor upravnog, nadzornog odbora i pomirnog suda.
5. Slučajni predlozi.

LOVRAN, dne 5. aprila 1925.
UPRAVNI ODBOR.

Ročko društvo za štednju i zajmove u Roču

POZIV

XXIII. REDOVITU GLAVNU SKUPŠTINU
koja će se održavati
u društvenoj pisarni u Roču dne 26. aprila 1925.
u 9 sati prije podne

DNEVNI RED:

1. Čitanje zapisnika prošlogodišnje glavne skupštine;
2. Izvješće upravnog odbora;
3. Izvješće nadzornog odbora;
4. Čitanje i odobrenje računa za g. 1924.;
5. Slučajnosti.

U ROČU, DNE 4. aprila 1925.
UPRAVNI ODBOR.

Opaska: U slučaju da ne dodje u određeni sat dovoljno članova na skupštinu, to će ova držati pol sata kasnije bez obzira na broj prisutnih skupštinaru.

NOVE GREDE I DASKE prodaje po najpovoljnijim cijenama Matej Bančić — Križanci p. Zminj (Gimino), Istra.

TRAZI SE KUPAC ČAVLICA za cipele. Doradnja. Uzorci besplatno. Naslov: Fr.: Plesničar — Chitapovano, 48 (Fruili).

TRAZI SE OŽENJEN SELJAK, koji znade obradivati vinograd. Upitati se kod R. Kucich-a na Rijeci, Via Bovio 3/II.

Tužnim srcem javljamo rodbini, prijateljima i zncancima prežalosnu vijest, da je 4. aprila t. g., u 20. godini života blago u Gospodu usnula naša kćerka i sestra

Kristina Bretin

te se ovim putem najsrdačnije zahvaljujemo svima onima, koji su je posjećivali u njezinoj bolesti i koji su je ispratili na vječni počtnak.

Velj Brijd kod Brešče, dne 6. aprila 1925.

Rastuzena obitelj.

ALOZIJI POVH

PIAZZA GARIBALDI 2, I. kat
Telefon 3-29

Najveće skladište satova i zlatnih predmeta u Trstu
Prodaje i na obroke

Fotograf Matko Goršan u Pazinu
preporuča sl. općinstvu mjesta i okolice svojo fotografisku radionu
kredjuje kroz svabevicna fotografija. Fotografije za putnike (posle portra) izgubujuje u toku 15. SVOJ K SVORU!

POZOR!!!

Prodaje se nova moderna kuća u Mariboru, nedaleko suda, na novoj ulici prema želj. postaji. Pripravna za stanovanje, ured, trgovinu i dr.

Kupen bi se isto na ruku za plaćanje (kupide; prena posedi i na obroke. — Radi potužnih istražuju obratili se na «Buzetsko društvo za štednju i zajmove» Buzet, III na g. Petra Klarića — Maribor, Aleksandrova cesta 4, II (Jugoslavija).

Zlato, srebro, krune, platin i umjetne zubove

Kupuje
Zlatarna ALBERT POVH
Trst, Via Mazzini 46

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

Teleton: 5-18 Podružnica u Trstu: Via XXX Ottobre, 11 Telefon: 5-18

PODRUŽNICE: Brežice, Celje, Gorica, Kranj, Maribor, Metković, Novi Sad, Ptuj, Sarajevo, Split

CENTRALA u LJUBLJANI
Dionička glavnica i pričuva:
60.000.000 dinara.

Bavi se svim bankovnim poslovima. Prima uloge na uložne knjižice, te ih ukamakuje sa 4%, a uloge na tekuće račune sa 4 1/2% netto. Za otkaz vezanih uložaka plaća postotke po dogovoru. Izvršuje burzne naloge i daje u najam sigurnosne kubijske (SAFES)

Blagajna je otvorena od 9h—12.50 i od 14h—16 sati

F. CINK TRST
ZALOGA VSAKOVRSNEGA USNJA IN KOZ TER VSEH CEVLJARSKIH POTREBŠCIN. IZDELOVAN JE ZGORNJIH DELOV IN VSAKOVRSNO ŠTEPANJE

Trgovina koža i raznih postolarskih potrepština

FRAN CINK TRST - TRIESTE
VIA UDINE 49

Drži u svom skladištu svake vrsti u tu struku zasjecajuće robe uz najnižu dnevnu cijenu.
Podvorba brza i točna.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

Dionička glavnica
Dinara 75.000.000

U ZAGREBU
Osnovana god. 1846.
Podružnica FIUME-RIJEKA

Pričuva: Din. 55.000.000
Uloži preko Din. 800.000.000

Podružnice: Bačka Palanka, Beograd, Bjelovar, Brod na Savi, Crikvenica, Celje, Čakovec, Daruvar, Delnice, Djakovo, Dubrovnik, Gjurjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Ljubljana, Maribor, Mitrovica, Nova Gradiška, Novisad, Ogulin, Osijek g. gr., Požega, Senj, Sisak, Skopje, Split, Sušak, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovec, Virovitica, Vukovar, Zemun, Zagreb, Ilica br. 117 a, Vlaška ulica br. 86.
Ispostave: Osijek d. g. Mjenjačnica: Zagreb, Ilica br. 5.

Najkulantnije:

Prima: uloške na knjižice i tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.
Prima: na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Izdaje: 4 1/2% založnice i 4 1/2% komunalne obveznice, koje imaju oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.
Kupuje i prodaje: valute i devize.

Izdaje: čekove i kreditna pisma, obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta.
Unovčuje: razne čekove poglavito američanske.

Obavlja: burzovne naloge savjesno i kulantno.
Posreduje: kod predoznaka iz Amerike u tuzemstvo.